

Odnos emocionalne inteligencije, mračne trijade, samopoštovanja i stilova privrženosti

---

Vlatković, Dorotea

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:775474>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2023-10-04**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

DOROTEA VLATKOVIĆ

**ODNOS EMOCIONALNE INTELIGENCIJE,
MRAČNE TRIJADE, SAMOPOŠTOVANJA I
STILOVA PRIVRŽENOSTI**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2022.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA
ODSJEK ZA PSIHOLOGIJU

DOROTEA VLATKOVIĆ

**ODNOS EMOCIONALNE INTELIGENCIJE,
MRAČNE TRIJADE, SAMOPOŠTOVANJA I
STILOVA PRIVRŽENOSTI**

DIPLOMSKI RAD

Mentor: prof. dr. sc. Goran Milas

Zagreb, 2022.

Sažetak

Cilj ovog istraživanja bio je opisati odnos između emocionalne inteligencije, mračne trijade, samopoštovanja i stilova/dimenzija privrženosti partneru te predvidjeti pojedinu dimenziju privrženosti partneru temeljem emocionalne inteligencije, mračne trijade i samopoštovanja. U istraživanju su sudjelovala ukupno 292 sudionika iz Republike Hrvatske, od kojih je 65 (22,3%) bilo muškog spola, 226 (77,4%) ženskog spola, a 1 sudionik/ca se nije želio/ljela izjasniti. Bili su uključeni sudionici mlađe i srednje odrasle dobi, raspona godina od 20 do 59. Za operacionalizaciju i mjerenje konstrukata korišteni su Upitnik emocionalnih vještina i kompetentnosti (UEK – 15; Takšić, 2002), Kratki upitnik mračne trijade (Jones i Paulhus, 2014), Rosenbergova skala samopoštovanja (Rosenberg, 1965) i Modifikacija Brennanova Inventara iskustva u bliskim vezama (Kamenov i Jelić, 2003). Prikupljanje podataka provodilo se *online* putem anketnog obrasca koji je distribuiran putem grupnih, fakultetskih adresa elektroničke pošte i društvenih mreža.

Rezultati su pokazali da su dimenzije privrženosti partneru anksioznost i izbjegavanje negativno povezane s emocionalnom inteligencijom i samopoštovanjem. Utvrđeno je i da su dimenzije privrženosti partneru anksioznost i izbjegavanje pozitivno povezane s osobinama mračne trijade makijavelizmom i psihopatiju te da nisu povezane s narcizmom. Nadalje, osobine mračne trijade psihopatija i makijavelizam bile su negativno povezane sa samopoštovanjem i emocionalnom inteligencijom. Osobina mračne trijade narcizam bila je pozitivno povezana sa samopoštovanjem i emocionalnom inteligencijom. Emocionalna inteligencija je pokazala pozitivnu povezanost sa samopoštovanjem. Dodatno su, mimo problema istraživanja, ispitane i korelacije dobi i spola sa varijablama ovog istraživanja. Dob nije pokazala značajne korelacije ni s jednom od varijabli ovog istraživanja. Što se tiče spola, žene su imale nešto više izraženu EI, a muškarci makijavelizam, psihopatiju i izbjegavanje. Sa ostalim varijablama (narcizam, samopoštovanje, anksioznost) nije pronađena značajna korelacija.

Što se tiče predviđanja pojedinih dimenzija privrženosti partneru, utvrđeno je da je moguće predvidjeti dimenziju privrženosti partneru izbjegavanje temeljem emocionalne inteligencije, mračne trijade i samopoštovanja (i spola), a navedene varijable su objasnile 31,3% varijance izbjegavanja. Narcizam je se pokazao neznačajnim prediktorom, dok su svi ostali prediktori u modelu značajno pridonijeli predviđanju izbjegavanja. Također je utvrđeno je da je moguće predvidjeti dimenziju privrženosti partneru anksioznost temeljem emocionalne inteligencije, mračne trijade i samopoštovanja, a navedene varijable su objasnile 28,7% varijance anksioznosti. Jedini značajni prediktori anksioznosti bili su makijavelizam i samopoštovanje. Rezultati su većinski bili u skladu s prethodnim istraživanjima i hipotezama, a isti doprinose teorijskim spoznajama o ovim konstruktima koji su do sada manje istraživani u Republici Hrvatskoj.

Ključne riječi: stilovi privrženosti partneru, dimenzije privrženosti partneru, emocionalna inteligencija, mračna trijada, samopoštovanje

The Relationship between emotional intelligence, dark triad traits, self-esteem and attachment styles

Abstract

The aim of this study was to examine the relationship between emotional intelligence, dark triad traits, self-esteem and attachment styles and to determine whether and in what way these constructs predict attachment styles/dimensions. A total of 292 participants from Croatia participated in this research; 65 (22,3%) females, 226 (77,4%) males and 1 participant which didn't want to name his/hers gender. Moreover, participants were young and middle adults, with age range from 20 to 59. Data was collected online, using a survey form which was distributed via student mailing lists and social networks. The survey consisted of general question, Emotional Skills and Competence Questionnaire (ESCQ-15; Takšić, 2002), Short Dark Triad Scale (D3-27; Jones and Paulhus, 2014), Rosenberg Self-esteem Scale (Rosenberg, 1965) and Modification of Brennan's Inventory (Kamenov and Jelić, 2003).

The results showed that anxiety and avoidance were significantly and positively associated with emotional intelligence and self-esteem. Anxiety and avoidance were also significantly, but positively associated with Machiavellianism and psychopathy, but there was no statistically significant correlation with narcissism. Furthermore, dark triad traits Machiavellianism and psychopathy were negatively associated with emotional intelligence and self-esteem, while narcissism was positively associated with EI and self-esteem. EI was positively correlated with self-esteem. Additionally, correlations with gender and age were examined. Age was not correlated significantly with any of the variables from this study. When it comes to associations with gender, women had somewhat higher emotional intelligence than men, while men had higher Machiavellianism, psychopathy and avoidance. There was no significant correlation between gender and other variables (narcissism, self-esteem, anxiety).

The possibility of predicting attachment dimensions was also examined in this study. Emotional intelligence, dark triad traits and self-esteem (and gender) predicted avoidance and explained 31,3% of its variance. Narcissism was the only insignificant predictor. Emotional intelligence, dark triad traits and self-esteem also predicted anxiety and explained 28,7% of its variance. The only statistically significant predictors were Machiavellianism and self-esteem. The results were mainly in line with previous research and contributed to theoretical knowledge about these constructs, which have been less researched in Croatia so far.

Keywords: attachment styles, attachment dimensions, emotional intelligence, dark triad traits, self-esteem

Sadržaj

1. Uvod	2
1.1. Privrženost	2
1.1.1. Privrženost u ranoj dobi	2
1.1.2. Stilovi privrženosti	3
1.1.3. Privrženost u odrasloj dobi	6
1.1.4. Privrženost u romantičnim odnosima	8
1.2. Emocionalna inteligencija	9
1.2.1. Važnost emocionalne inteligencije	10
1.2.2. Emocionalna inteligencija u romantičnim odnosima	11
1.3. Mračna trijada	12
1.3.1. Makijavelizam	12
1.3.2. Narcizam	13
1.3.3. Psihopatija	13
1.4. Samopoštovanje	14
1.4.1. Samopoštovanje u romantičnim odnosima	14
1.5. Međusobni odnosi konstrukata	15
2. Cilj i problemi	20
3. Metoda	21
3.1. Sudionici	21
3.2. Instrumenti	21
3.2.1. Modifikacija Brennanova Inventara iskustva u bliskim vezama	21
3.2.2. Upitnik emocionalnih vještina i kompetentnosti	22
3.2.3. Kratki upitnik mračne trijade	23
3.2.4. Rosenbergova skala samopoštovanja	24
3.3. Postupak	24
4. Rezultati	26
4.1. Statistička analiza	26
4.2. Deskriptivna statistika	26
4.3. Odnosi među varijablama	34
4.4. Predviđanje dimenzija privrženosti	36
5. Rasprava	39
5.1. Metodološka ograničenja, praktične implikacije i prijedlozi za buduća istraživanja	49
6. Zaključak	52
7. Literatura	53

1. Uvod

Ljudi su socijalna bića u čijem životu veliku ulogu igraju odnosi koje ostvaruju s drugim ljudima. Ti odnosi mogu biti različite prirode, primjerice romantični, prijateljski, obiteljski. Obiteljski odnosi se pojavljuju najranije u čovjekovom životu i ostavljaju najznačajniji trag na pojedincu, utječu na njegov kasniji razvoj i razvoj njegove ličnosti (Vasta, Haith i Miller, 2005). Ti odnosi pripremaju čovjeka za budući život, služeći kao model za kasnije bliske odnose, bilo s prijateljima ili s partnerima (Steinberg, Davila i Fincham, 2006). Prema teoriji evolucije, jedan od ciljeva ljudskog života je opstanak i održavanje vrste kroz reprodukciju, a ispunjenje tog cilja omogućuju nam romantični odnosi koje formiramo sa osobama suprotnog spola (Darwin, 1859). Stoga su nam romantični odnosi od velike važnosti, a funkcioniranje u istima je predmet interesa mnogih istraživanja. Jedan od temeljnih konstrukata, koji odražava kvalitetu funkcioniranja pojedinca u odnosima je privrženost, koja se kao i uz obitelj i prijatelje, može vezati uz romantične partnere i tako definirati pojedinčevo ponašanje prema romantičnim partnerima ili partnericama (Hazan i Shaver, 1994).

1.1. Privrženost

Privrženost se definira kao trajna emocionalna veza, okarakterizirana tendencijom traženja i održavanja bliskosti sa specifičnom osobom, osobito u uvjetima stresa (Bowlby, 1969; Ainsworth, 1973). Prema Berk (2008), privrženost se javlja prema bliskim osobama te takav tip povezanosti u pojedincima izaziva ugodu i radost kada je s njima u interakciji. Privrženost karakteriziraju usmjerenost na specifičnu osobu i dugotrajnost veze, kao i to da ona vrijedi u različitim kontekstima (Robbins 2008). Upravo s tim osobama s kojima formiramo privrženost, tzv. figurama privrženosti, razvijamo najvažnije odnose tijekom života. Oni nam služe kao modeli kroz koje učimo što možemo očekivati od drugih te kakvi su njihovi kapaciteti za pružanje brige i ljubavi (Hazan i Shaver, 1994).

1.1.1. Privrženost u ranoj dobi

Osnovni i najraniji primjer privrženosti je odnos djeteta i njegovog skrbnika. Ukoliko je majka ta koja brine o djetetu, svako dijete razvija privrženost prema njoj i to već u dojenačkoj dobi. U tom se razdoblju konstrukt privrženosti odnosi na posebnu vrstu povezanosti koja dojenčetu pruža osjećaj sigurnosti i zaštite od vanjskih opasnosti (Colin, 1996). Kako bi se održala bliskost s figurom privrženosti, u ovom slučaju majkom, izvode se karakteristična svrshodna

ponašanja kao što su smiješak, kontakt očima, održavanje fizičke blizine ili plakanje. Spomenuta ponašanja se također aktiviraju u stresnim situacijama poput umora, bolesti ili straha (Hazan i Shaver, 1994). Prema etiološkoj teoriji, privrženost između ostalog ima funkciju povećati djetetove šanse za preživljavanjem. Naime, za razliku od mladunčadi životinja, djeca su dugo nesposobna brinuti o sebi i ovisna su o svojim skrbnicima, a duboka emocionalna vezanost između djeteta i skrbnika povećava količinu pažnje i kvalitetu skrbi koje djeca primaju od njega. Upravo djetetova ponašanja koja su prethodno spomenuta (smijanje, plakanje, dozivanje), potiču odrasle na skrb te dijete tako dobiva zaštitu i pomoć koji su mu potrebni (Bowlby, 1988).

Kroz te interakcije s majkom u dojenačkoj dobi, ovisno o višestrukim iskustvima njene brige ili nebrige oko zadovoljena djetetovih potreba, dijete razvija takozvani “unutrašnji radni model”. To su predodžbe ili kognitivne sheme, koje su prilagodljive i služe za razumijevanje i predviđanje reakcije organizma prema okolini te izgrađivanje složenih sekvenci ponašanja. Te sheme ili obrasce dijete kasnije u svom životu koristi u svim odnosima, uključujući i društveni, poslovni, partnerski ili obiteljski dio života (Bowlby, 1973; Bowlby, 1982; prema Kokorić, 2006). Formirajući iste, djeca vrlo rano nauče kako potisnuti svoje prave osjećaje. Primjerice, ukoliko dijete zna da bi ga majka mogla odbaciti kada je preplašeno ili tužno, ono prestaje u njoj tražiti utjehu kako bi moglo zadovoljiti drugu snažnu potrebu, potrebu za fizičkom blizinom. Takva djeca kasnije mogu imati osjećaj nepovezanosti s vlastitim tijelom te ne znaju prepoznati njegove potrebe, a prilikom zadovoljenja potrebe za utjehom oslanjaju se samo na sebe i rijetko traže pomoć od drugih ljudi. Dakle, prema Bowlby (1988), iskustvo prve privrženosti temelj je djetetova socijalnog, emocionalnog i kognitivnog razvoja. Za zdrav razvoj djeteta potrebno je da mu majka (skrbnik) pruži sigurnu bazu, utočište i utjehu, dok izostanak toga može dovesti do razvoja problematičnog ponašanja i patologije.

1.1.2. Stilovi privrženosti

Unutrašnji radni model također predstavlja skup pravila za organiziranje informacija relevantnih za privrženost te integrira u sebi dvije osnovne procjene: percepciju vlastite vrijednosti da bi bili voljeni („model sebe“) i percepciju dostupnosti i mogućih reakcija objekta privrženosti („model drugih“) (Jerković, 2005). Ovisno o tome kakve su te procjene, dijete razvija određen stil privrženosti prema majci. Stil (obrazac) privrženosti je pojam uveden od strane Ainsworth prilikom razvijanja metode za mjerenje istog koja će detaljnije biti objašnjena u nastavku

(Ainsworth, Bell i Stayton, 1971). Kada dijete ima unutrašnji radni model objekta privrženosti kao dostupnog i osjetljivog na njegove potrebe, razvija se sigurna privrženost, a kada takav model majke izostaje, ono je nesigurno privrženo (Bretherton i Munholland, 2008).

Mary Ainsworth je uvelike doprinijela razumijevanju različitih stilova privrženosti, osmislivši 1969. prvu metodu za procjenu intenziteta i kvalitete privrženosti: "ispitivanje ponašanja djeteta u nepoznatoj situaciji" (Ainsworth i suradnici, 1971). Radi se o strukturiranoj, laboratorijski uzrokovanoj proceduri za procjenu privrženosti kod jednogodišnje djece prilikom koje se promatra reakcija djeteta na separaciju od majke u nepoznatoj okolini. To je istraživanje temeljila na ideji da će dijete, u stresnoj situaciji, kada se osjeti ugroženo nepoznatom okolinom ili osobom, tražiti blizinu osobe kojoj je privrženo (majke). Dijete, majka i nepoznata osoba stavljaju se u osam različitih situacija te se na temelju ponašanja djeteta, određuje specifičan tip privrženosti između djeteta i majke. Identificirala je dvije dimenzije prema kojima se razlikuju njena tri stila privrženosti (Collins i Read, 1990). Prva dimenzija podrazumijeva traženje i održavanje bliskog fizičkog kontakta s majkom te čini razliku izbjegavajuće od sigurno i ambivalentno privržene djece; dok se druga odnosi na separacijsku anksioznost te razlikuje ambivalentno privrženu od sigurno i izbjegavajuće privržene djece. U nastavku su opisana njena tri stila privrženosti.

Sigurno privržena djeca su nezadovoljna prilikom odvajanja od majke, ali vesela kada se ona vrati. U prisustvu roditelja ova su djeca slobodno istraživala okolinu, bila su aktivna, zainteresirana za igračke te ulazila u interakciju s ostalom djecom i odraslima. Ponekad su se pogledom ili pozivom obraćala roditelju, dolazila do njega, tražeći podršku ili kontakt (Ainsworth i suradnici, 1971). Odnos majke i djeteta je kod ovog tipa privrženosti okarakteriziran pouzdanošću i uzajamnom toplinom, a sukobi se rješavaju otvorenom komunikacijom i traženjem rješenja. Dijete razvija povjerenje u roditelje, pa onda i u druge ljude, ima veće samopouzdanje i prilagodljivost, manje je ovisno o roditeljima, manje agresivno i razvija bolje odnose s vršnjacima. Već u predškolskoj dobi ta djeca bolje rješavaju konfliktne situacije, osjećaju manje ljutnje i više radosti u interakciji s vršnjacima. Kasnije su osjećajniiji, nesebičniji, dijele intimne misli i osjećaje, nisu u strahu od odnosa i vezivanja, spremnije pomažu i dijele ono što imaju (primjerice igračke) (Vasta i suradnici, 2004).

Drugi stil privrženosti je izbjegavajući stil. Djeca s ovim stilom privrženosti su u novoj okolini djelovala samostalno, samoinicijativno su istraživala okolinu bez traženja kontakta s roditeljem. Prilikom odvajanja uglavnom nisu bila uznemirena, a ako bi zaplakala, ubrzo bi ih umirio kontakt s drugima u prostoriji. Kada bi se roditelji vratili, djeca bi ga ignorirala te nije bilo kontakta među njima, čak ni ako im je roditelj pristupio (Ainsworth i suradnici, 1971). Ovaj stil privrženosti uglavnom razvijaju djeca emocionalno distanciranih majki, koje nisu naučile biti empatične ili komunicirati drugačije te se sada prema djetetu odnose kako su se njihove majke odnosile prema njima. Takva djeca nikada ne pokazuju želju za bliskosti, pažnjom ili ljubavi, a svoju privrženost iskazuju fizičkom blizinom objektu privrženosti, kao da su zahvalni da je netko uz njih (Vasta i suradnici, 2004).

Posljednji stil je ambivalentni stil privrženosti. Djeca su u novoj okolini pokazivala jaku uznemirenost i teško uspostavljala kontakte s drugima, iako su roditelji bili prisutni. Nastojala su ostati što bliže roditeljima, a prilikom odvajanja su pokazivala najsnažnije znakove uznemirenosti poput plakanja, trčanja za roditeljem, bijesa ili čak agresije. Kada bi se roditelj vratio, ponašala su se ambivalentno – u isto vrijeme osjećaju radost i olakšanje zbog njegova povratka, no i ljutnju zbog napuštanja i odvajanja (Ainsworth i suradnici, 1971). Za roditelje ove djece je karakteristično da nisu dosljedni u svojim ponašanjima prilikom skrbi o djetetu pa su tako ponekad brižni, ponekad neosjetljivi i hladni (Vasta i suradnici, 2004). Oni ne stavljaju djetetove potrebe na prvo mjesto i znaju biti strogi, zahtjevni ili previše zaštitnički nastrojeni. Djeca stoga postaju zbunjena i nesigurna, ne znaju kako se ponašati i što očekivati od njih. Razvijaju nepovjerenje, sumnjičavost, pretjerano su ljepljiva i očajna, ovisna o roditeljima. Ona očajnički traže pažnju roditelja, čak i kada prema njima osjećaju ljutnju ili bijes, što je ozbiljan put u obiteljsku i osobnu patologiju. Često ih kažnjavaju pasivnom agresijom (izbjegavanje pogleda, ignoriranje zahtjeva). Čak i kada je majka brižna, to nije dovoljno da umiri njihov strah i pruži utjehu, jer je neizvjesnost toliko snažno potkrepljivana (Vasta i suradnici, 2004). Takva djeca nisu sklona igri, spontanosti ni istraživanju (Ainsworth i suradnici, 1971).

Prilikom replikacije ovog temeljnog istraživanja, utvrđeno je da postoji određeni (vrlo mali) postotak djece koja su pokazala tzv. nesigurno dezorganiziranu privrženost. Ova djeca, koja su uglavnom bila iz socijalno rizičnih obitelji, imala su različite vrste ponašanja koje je bilo neorganizirano – dijete bi krenulo prema roditelju pa bi se vratilo ili bi ga izbjeglo. Bila su

usporena, ukočena i neusmjerena, pokazivala su strah od roditelja te ranjivost. Na roditeljski povratak reagirala su udaljavanjem i traženjem blizine i utjehe stranca (Mihčić i sur., 2011).

1.1.3. Privrženost u odrasloj dobi

Bowlby pretpostavlja da obrazac privrženosti usvojen u najranijoj dobi ostaje stabilan i u odrasloj dobi te utječe na kasniju prilagodbu preko pojedinačnih vjerovanja o sebi i o drugima (Thompson, 1999). Istraživanja su nastojala provjeriti ovu pretpostavku te možemo zaključiti da je privrženost od djetinjstva do odrasle dobi ipak dinamičan proces, koji ovisi i o iskustvima i o značajnim životnim događajima koje pojedinac prolazi u interakciji sa svojom okolinom (Callson, 2004; prema Mikulincer i Shaver, 2008). Ovakvo objašnjenje je u skladu sa Bowlbyjevim gledištem na život pojedinca prema kojem različiti događaji s kojima se pojedinac suočava u djetinjstvu i adolescenciji naposljetku dovode do jednakog ili različitog obrasca privrženosti u odrasloj dobi (Mikulincer i Shaver, 2008).

Stilovi privrženosti u odrasloj dobi definirani su kao karakteristična očekivanja, potrebe, emocije i strategije emocionalnog reagiranja i socijalnog ponašanja određene osobe, a koja su rezultat interakcije urođenog motivacijskog sustava i povijesti iskustava privrženosti koja je započela odnosom s roditeljima (Fraley i Shaver, 2000; prema Nikić i Travica, 2007). U odrasloj dobi se također pojavljuju stilovi privrženosti koje je otkrila Ainsworth, uz pojedine izmjene i dodatke. Prva istraživanja privrženosti odraslih (Hazan i Shaver, 1987) temeljila su se na trima stilovima, sigurnoj, izbjegavajućoj i anksioznoj/ambivalentnoj privrženosti, koji su izvorno identificirani kod djece (Ainsworth i sur., 1978). Bartholomew i Horowitz (1991) proširili su model Hazana i Shavera dijeleći izbjegavajući stil privrženosti na dva podtipa: odbijajući i plašljivi. Kim Bartholomew (1990; prema Kamenov i Jelić, 2003) predložila je model gdje su tipove privrženosti tvorile dvije dimenzije: model o sebi (ovisnost/anksioznost) i model o drugima (izbjegavanje). Navedeni se modeli grade temeljem iskustava s objektima privrženosti, internalizacijom ponašanja drugih i stvaranjem prethodno spomenutih unutrašnjih radnih modela. Model o sebi može biti pozitivan (sebe se smatra vrijednim ljubavi i pažnje) ili negativan (misljeći da ne zavrjeđuju ljubav) te model o drugima također može biti pozitivan (drugi se vide kao dostupni) ili negativan (drugi su nedostupni). U nastavku je prikazana tablica s 4 stila privrženosti koji su dobiveni.

		MODEL O SEBI (ovisnost/anksioznost)	
		Pozitivan	Negativan
MODEL O DRUGIMA (izbjegavanje)	Pozitivan (nisko)	SIGURNI TIP	ZAOKUPLJENI TIP
	Negativan (visoko)	ODBIJAJUĆI TIP	PLAŠLJIVI TIP

Sigurna privrženost je kombinacija pozitivnog pogleda na sebe i druge, a karakterizira je kapacitet za održavanje bliskih interpersonalnih odnosa bez gubitka osobne autonomije. Odbijajuće privrženi se osjećaju dobro i bez bliske veze i žele neovisnost. Karakterizira ih ne pridavanje važnosti bliskim interpersonalnim odnosima, restriktivna emocionalnost te naglašavanje nezavisnosti i oslanjanje na sebe. Zaokupljeno privrženi odgovaraju ambivalentno privrženima iz modela Hazan i Shaver (1994). Oni su suviše zaokupljeni bliskim odnosima, podcjenjuju sami sebe, a osobno im zadovoljstvo ovisi o tome kako ih drugi prihvaćaju. Imaju pozitivan model o drugima, ali negativan model o sebi. Posljednji, plašljivi stil karakterizira želja za uspostavom bliskih odnosa, ali i neugoda pri ostvarenju bliskosti zbog straha o odbacivanju te nepovjerenje prema drugima. Oni imaju negativan model i sebe i drugih (Bartholomew, 1990; prema Kamenov i Jelić, 2003).

Brennan, Clark i Shaver (1998) su, koristeći postojeće mjere samoprocjene privrženosti koje se baziraju na kategorijama, identificirali dvije bipolarne dimenzije: sigurnost-anksioznost i bliskost-izbjegavanje. Dimenzija anksioznosti podrazumijeva teme kao što su strah od napuštanja i potreba za ekstremnom bliskošću, što je karakteristično za ambivalentni stil privrženosti. Dimenzija izbjegavanja kreće se od lakog zblizavanja s drugima do neugode kada odnosi postanu bliski. Iz ove dvije dimenzije mogu se dobiti iste 4 kategorije privrženosti kao u modelu Bartholomewove. Odbijajuće i plašljivo privrženi postižu više rezultate na dimenziji izbjegavanja, što ukazuje na to da je dimenzija izbjegavanja usko povezana s modelom o drugima. Zaokupljeno i plašljivo privrženi postižu više rezultate na dimenziji anksioznosti, što ukazuje na povezanost te dimenzije s modelom o sebi (Feeney, 1999; prema Jerković, 2005).

1.1.4. Privrženost u romantičnim odnosima

Rana privrženost očituje se u odrasloj dobi i kroz stil romantičnog odnosa kojeg osoba uspostavlja s partnerom. Kako unutrašnji radni modeli formiraju pojedinčeva očekivanja o drugima, tako formiraju i njegova očekivanja o romantičnim partnerima (Collins i Read, 1990). Kao takva, privrženost je povezana s raznim ishodima u romantičnim vezama te djelomično određuje i ponašanje pojedinca prema partneru. U odraslim vezama privrženost podrazumijeva aktivaciju triju sustava od kojih neki nisu prisutni u ranoj dobi, a to su sama privrženost, briga i seksualni odnos (Weis, 1982, prema Hazan i Shaver, 1994). Dakle, romantična privrženost u odrasloj dobi uključuje želju za zaštitom, za udobnošću te seksualnu želju za intimnim partnerom. Gledajući s evolucijske perspektive, funkcija romantične privrženosti u odrasloj dobi je osigurati reprodukciju i preživljavanje kroz dugotrajnu emocionalnu vezu, isto kao što je bio slučaj i kod dojenačke privrženosti (Balent, 2006).

Stil privrženosti uvelike definira očekivanja osobe prema partneru pa tako i njeno ponašanje. Sigurno privržena osoba razvila je pozitivan model o sebi i drugima te ima iskustva bliskih, toplih i uravnoteženih odnosa pa sukladno tome pristupa i partneru, s punim povjerenjem. Takve osobe vjeruju da su vrijedne ljubavi pa su uvijek spremne primiti i pružiti ju partneru (Kokorić i Gabrić, 2009). U vezama traže potvrdu za siguran svijet u koji vjeruju pa su tako manje sklone sumnjičavosti i ljubomori. Collins (1996) pokazuje kako su osobe sa sigurnijim stilom privrženosti, u situaciji kada se ponašanje partnera moglo tumačiti na više načina, sklonije pripisivati istoj priči pozitivnije namjere što je demonstracija povjerenja u partnera i sigurnijeg načina razmišljanja. Generalno, brojna istraživanja govore u prilog kvaliteti ljubavnih odnosa osoba sa sigurnim stilom privrženosti. Takve su veze okarakterizirane visokim stupnjem međuovisnosti, povjerenja, bliskosti te je prisutno veće obostrano zadovoljstvo vezom (Simpson, 1990). I na kraju, sigurno privrženi odrasli cijene intimnost i održavaju bliske odnose bez gubitka osobne autonomije, nemaju problem s time da ovise o drugima ili da drugi ovise o njima te češće u vezama doživljavaju pozitivne emocije (Jerković, 2005).

S druge strane, anksiozno-ambivalentni pojedinci imaju pozitivnu sliku o drugima, ali nemaju o sebi pa tako njihova sumnja u same sebe često diktira njihovo ponašanje u vezi. Lako postaju ovisni o svom partneru pri čemu od njega traže znakove ljubavi, prihvaćanja i odobravanja koje nisu u stanju dati sami sebi (Hazan i Shaver, 1987). Konstantno je prisutan strah od napuštanja

i zabrinutost oko ishoda odnosa pa su zbog te nesigurnosti u odnosu skloni impulzivnim ponašanjima i ljubomori. U prethodno spomenutom istraživanju, kada je potrebno atribuirati nedovoljno jasnu situaciju, osobe s anksiozno-ambivalentnom privrženosti sklonije su vidjeti negativne namjere i pripisivati svom partneru događaje koji ruše povjerenje, umjesto da ga grade (Mikulciner, 1998). Oni u partneru traže podudarnost s nesigurnošću koja je u njima samima pa tako često njihova ljubomora nema veze s onim što partner objektivno čini. Čak i kada je sve u redu, nesigurno privrženi partneri će vjerovati da je partner neiskren, nevjeran i da je ljubavi došao kraj. Uvijek žele veću intimnost, bliskost i međuovisnost nego što im partner pruža, a kada ju (prema svojoj procjeni) ne dobiju nazad, nezadovoljni su i razočarani pa su tako skloni doživljavanju negativnih emocija u vezi (Kokorić i Gabrić, 2009). Simpson (1990), baš kao i mnogi drugi, također govori u prilog tome da su nesigurni tipovi privrženosti povezani sa manjim zadovoljstvom ljubavnom vezom i negativnijim ishodima u vezi.

Posljednji stil privrženosti, odbijajući stil se također ubraja u nesigurnu privrženost. Takve osobe imaju tendenciju izbjegavati bliskost jer im ona stvara neugodu te se često povlače kada osjete da se partner zbližava više nego što je to njima ugodno. Imaju pozitivan model o sebi, a negativan o drugima, što rezultira oslanjanjem pretežito na sebe i težnjom za neovisnošću. Generalno smatraju bliske odnose manje važnima u životu od ostalih ljudi (Hazan i Shaver, 1994). Nepovjerljivi su prema partneru na način da smatraju da nikome ne treba u potpunosti vjerovati i zbog toga uvijek drže određenu distancu, što im omogućuje izbjegavanje neugodnosti. Skrivaju svoje osjećaje nesigurnosti i ranjivosti od partnera, a zapravo su vrlo osjetljivi na odbacivanje (Kokorić i Gabrić, 2009). Kada dožive odbijanje ili negativno iskustvo od strane partnera, tada mu umanjuju važnost kako bi održali pozitivnu sliku o sebi (Bartholomew i Horowitz, 1991). Zbog svega navedenog, osobe s odbijajućim stilom privrženosti manje su sklone upuštanju u bliske i intimne romantične odnose, već se ugodnije osjećaju u kratkotrajnim i površnim vezama jer su tada manje šanse da će netko uvidjeti njihove mane. U romantičnim vezama nisu sklone usmjeravanju na rješavanje problema već su sklone izbjegavanju istih, negativnim emocijama i neprijateljskom ponašanju (Crowell i suradnici, 1999).

1.2. Emocionalna inteligencija

Emocionalnu inteligenciju (EI) prvi definiraju Mayer i Salovey (1990), kao sposobnost praćenja svojih i tuđih osjećaja i emocija te upotrebu tih informacija u razmišljanju i ponašanju. U

inicijalnom modelu ona uključuje 3 sposobnosti: prepoznavanje i izražavanje emocija kod sebe i drugih, regulacija emocija kod sebe i drugih te korištenje emocija na adaptivne načine. Nakon toga, Mayer i Salovey (1997) revidiraju ovaj model na način da emocionalna inteligencija sada sadrži 4 sposobnosti: zapažanje, procjena i izražavanje emocija; uviđanje i generiranje osjećaja koji olakšavaju mišljenje; razumijevanje emocija i znanje o emocijama te reguliranje emocija. Vidljivo je kako je emocionalna inteligencija unutar ove teorije viđena kao sposobnost te je kao takva mjerena testovima sposobnosti. Na njima se vrednuje uradak pojedinca u problemskim zadacima s pomoću psihologijskih instrumenata koji izravno mjere sposobnost osobe za npr. identificiranje emocija na licu ili slici, a odgovor sudionika procjenjuje se u odnosu na kriterij kao točan ili netočan (Mayer, Salovey i Caruso, 2004). Mjerena na ovaj način, emocionalna inteligencija dijeli postotak varijance sa kognitivnim sposobnostima poput inteligencije (Joseph i Newman, 2010). Pardeller i suradnici (2017) su pokazali pozitivnu korelaciju EI kao sposobnosti sa pojedinim kognitivnim sposobnostima poput verbalnog pamćenja, verbalne fluentnosti i kodiranja simbola. Međutim, mjerenje EI na ovaj način ima određene metodološke nedostatke, poput otežanog određivanja točnih i netočnih odgovora te uže mogućnosti uporabe zbog toga što ispitivanje uključuje testiranje. Iz tih se razloga pojavio drugi način promatranja na EI i to kao osobinu ličnosti. Petrides i Furnham (2000) razvijaju model EI kao osobine ličnosti te ju definiraju kao crtu ličnosti koja sadrži bihevioralne dispozicije i samo-percepciju emocionalnih stanja kod svake pojedine osobe. Dakle, uključuje samopoimanje vlastite sposobnosti prepoznavanja, procesiranja i korištenja emocionalno-obojenih informacija. Stoga se EI kao osobina ličnosti mjeri putem samoizvještaja, koji imaju znatno lakšu primjenu od testova. Mjerena na taj način, emocionalna inteligencija dijeli varijancu s osobinama ličnosti iz petofaktorskog modela (McCrae i Costa, 1987), pogotovo s ekstraverzijom i otvorenošću ka iskustvima (Takšić, Mohorić i Munjas, 2006; Mayer i sur., 2004).

1.2.1. Važnost emocionalne inteligencije

Istraživanja pokazuju da je EI od velike važnosti za čovjekovo funkcioniranje. Komšo, Burić i Vidaković (2018) pokazuju da su se u objašnjenju zadovoljstva životom, prosperiteta i doživljavanja pozitivnih iskustava prediktivnima pokazale sposobnosti izražavanja, imenovanja, reguliranja i upravljanja emocijama, a za objašnjenje doživljavanja negativnih iskustava, uz već navedene sposobnosti, bilo je prediktivno i uočavanje i razumijevanje emocija. Nadalje, Furr (2005) izvještava o pozitivnoj povezanosti EI s konstruktima poput sreće, samopoštovanja,

samoefikasnosti, optimizma, nade, zadovoljstva životom, lokusa kontrole i mnogih drugih. EI također ima ulogu i u definiranju mentalnog zdravlja pojedinca. Tako Fitness (2001) pronalazi značajne povezanosti emocionalnih kompetencija i boljeg psihološkog zdravlja iskazanog, između ostalog, nižim rezultatima na mjerama depresivnosti, beznadnosti i suicidalnih misli. Vrlo je istaknuta i uloga EI u socijalnom funkcioniranju pojedinca. Generalno, osobe s visokom razinom emocionalne inteligencije upravljaju svojim postupcima, mislima i osjećajima na prilagođen i fleksibilan način. Lopes, Salovey i Straus (2003) ukazuju da su individualne razlike među pojedincima u emocionalnoj inteligenciji, mjerenoj kao sposobnost, pozitivno povezane s njihovim prosocijalnim tendencijama i kvalitetom socijalnih odnosa. S druge strane, niska razina emocionalne inteligencije predviđa interpersonalne konflikte, a adolescenti s nižom razinom emocionalne inteligencije procijenjeni su agresivnijim te su iskazivali konfliktnija ponašanja od vršnjaka s višom razinom emocionalne inteligencije (Mayer i suradnici, 2004).

1.2.2. Emocionalna inteligencija u romantičnim odnosima

Emocionalno inteligentniji pojedinci mogu bolje izraziti svoje emocije te adekvatnije na njih odgovoriti zbog točnosti kojom ih percipiraju i doživljavaju. Nadalje, EI im omogućava da stvore realniju sliku o sebi, lakše pristupe svojim emocijama i kontroliraju ih na način koji će usmjeriti njihovo ponašanje ka željenom cilju (emocionalna regulacija). Stoga Salovey i Mayer (1990) zaključuju da je određeni, barem minimalni nivo kompetencije u navedenim vještinama nužan za adekvatno socijalno funkcioniranje. Pojedinci visoko na EI skloniji su češćem korištenju adaptivnih strategija suočavanja te se lakše prilagođavaju novonastalim situacijama i drugim ljudima. Nadalje, oni svoje vještine koriste kako bi vlastite emocije izrazili na socijalno prihvatljiv i situacijski prikladan način ili izbjegli izražavanje emocija ako ih smatraju neprikladnima u određenoj situaciji (Furnham i Petrides, 2003). Na taj način pojedinci s visokim stupnjem EI uspijevaju održati bolje i kvalitetnije odnose s drugim pojedincima, u odnosu na pojedince s nižim razinama EI (Wollny, Jacobs i Pabel, 2020). Sukladno tome, Fitness (2001) navodi kako emocionalno inteligentniji parovi mogu efikasnije komunicirati te rješavati probleme i konflikte, iz razloga što mogu bolje regulirati vlastite emocije, što potom olakšava pronalaženje adaptivnih rješenja. Hudj (2019) navodi kako su EI i kvaliteta veze pozitivno povezane, odnosno pojedinci s višom razinom EI imaju kvalitetnije odnose. Zaključno, možemo reći da razina emocionalne inteligencije uvelike uvjetuje kakvi će biti (romantični) odnosi pojedinca.

1.3. Mračna trijada

Mračna trijada je pojam koji su osmislili Paulhus i Williams (2002), nakon meta-analize rezultata istraživanja koja su ispitala značajke socijalno averzivnog ponašanja ljudi. Pokazalo se da u osnovi takvog maladaptivnog i nemoralnog, ali ne nužno i antisocijalnog ponašanja, stoje tri osobine ličnosti: makijavelizam, narcizam i psihopatija. One su konceptualno zasebne, ali i međusobno povezane te se zajednički nazivaju osobinama mračne trijade. Nadalje, naziva ih se skupnim pojmom (mračna trijada), jer se ove osobine nerijetko i pojavljuju zajedno (Paulhus i Williams, 2002). Ono što im je zajedničko jest da se radi o socijalno destruktivnom (zlonamjernom) karakteru s ponašajnim tendencijama i težnjom prema vlastitoj promociji, manipulaciji, emocionalnoj hladnoći, dvoličnošću, varanju i agresivnosti (Paulhus i Williams, 2002). Ukoliko su ove osobine izražene u visokoj mjeri, karakteriziraju društvene odnose usmjerene isključivo na sebe zbog čega takve osobe riskiraju potencijalno odbacivanje od strane društva. Stoga se ove osobine smatraju socijalno averzivnima te su povezane s negativnim i antisocijalnim životnim ishodima (Jonason, Li i Teicher, 2010). Upravo je zato model Mračne trijade ličnosti privukao mnogo pažnje istraživača, posebice u području socijalnih odnosa i antisocijalnog ponašanja te strategija odabira romantičnih partnera (Furnham, Richards i Paulhus, 2013), kao i kvalitete romantičnih odnosa (Kardum i suradnici, 2018).

1.3.1. Makijavelizam

Makijavelizam je osobina čiju okosnicu čini strategija socijalnog ponašanja koja uključuje manipulaciju drugima za osobnu korist te često ide protiv interesa druge osobe (Wilson, Near i Miller, 1996). Osobe s visokom razinom makijavelizma karakterizira sklonost manipulaciji, nedostatak empatije, emocionalna hladnoća, nemoralna vjerovanja, usmjerenost ka površnim i materijalnim ciljevima, koji su često korisni samo njima te spremnost za korištenje maladaptivnih načina da te ciljeve ostvare (Jones i Paulhus, 2014). Spremni su biti neiskreni i prikrivati svoje prave želje, ako smatraju da tako mogu ostvariti korist za sebe. Nadalje, vrlo je karakterističan i nedostatak interpersonalnih odnosa te manjak želje za ostvarivanje dugotrajnih intimnih odnosa. Kod partnera su im bitne financijska moć, fizička privlačnost te društveni status, odnosno bilo kakva materijalna korist. Također su skloni manipulaciji partnera pa je karakteristično da biraju partnere koji su submisivni, neodlučni i prilagodljivi, što jer im pruža osjećaj moći i kontrole (Inanasi, Lang i Bereczkei, 2016).

1.3.2. Narcizam

Narcizam uključuje pretjerano visoko mišljenje o sebi i samopoštovanje te grandiozan pogled na sebe (Paulhus i Williams, 2002). Problem je što potrebe za pozitivnom slikom o sebi i samopoboljšanjem dominiraju ličnošću, a osoba konstantno od drugih traži divljenje kako bi za tu napuhanu sliku sebe dobila potvrdu. Tu potvrdu nerijetko traži na socijalno neprihvaćen način, a ukoliko ju ne dobije, doživljava to kao prijetnju egu te reagira impulzivno i agresivno (Vazire i Funder, 2006). Nadalje, osobe su zaokupljene samim sobom, smatraju da imaju apsolutno pravo na neke stvari i da zaslužuju više od drugih te da su predodređene za velike uspjehe. Stoga su od strane društva često percipirane kao tašte, antipatične i arogantne. S druge strane, neke od karakteristika ljudi s visoko izraženim narcizmom su društvenost i dobro funkcioniranje pod pritiskom. Neke osobe ih doživljavaju kao šarmantne, rođene vođe te čak kao fascinantne što im omogućuje određenu dozu popularnosti u društvu (Paulhus, 1998). Istraživanja pokazuju kako ljudi ipak više gledaju pojedince s izraženim narcizmom kao kratkoročne partnere, a cijeli ovaj set karakteristika ih sprječava da ostvare duboke i kvalitetne odnose. Nadalje, činjenica je da prema drugima imaju manjak empatije, nisu skloni uzvraćanju usluga te gledaju druge s visoka. Generalno često mijenjaju partnere i skloni su traženju uzbuđenja. Sve u svemu, narcizam je povezan s nizom interpersonalnih problema (Back, Schmukle i Egloff, 2010).

1.3.3. Psihopatija

Psihopatija je smatrana „najmračnijom“ iz trijade jer uključuje najpodmukliji karakter od svih triju osobina mračne trijade. Odnosi se na nedostatak empatije, srama, krivnje i grižnje savjesti te na visoku impulzivnost i traženje uzbuđenja (Furnham i suradnici, 2013). Osobe s izraženom psihopatijom često su arogantne, površne, okrutne, sklone manipulaciji, emocionalno distancirane uz manjak osjećaja krivnje i kajanja te sniženu anksioznost (Hare, 1999). Nadalje, iskazuju deficite u socijalizaciji, koji ih čine podložnima za loš uspjeh u školi, neregularnu zaposlenost, nedovoljno dobru prilagodbu na brak, nepouzdanost i neodgovorno ponašanje, interpersonalne konflikte te probleme sa zakonom. Sklone su upuštati se u visokorizična ponašanja poput prekomjerne konzumacije alkohola, droga i upuštanje u seksualne odnose s nepoznatim osobama (Furnham i suradnici, 2013). U romantičnim odnosima koriste neke od tehnika koje su nepovoljne za njihove partnere, poput iskorištavanja i manipulacije te češće odabiru partnere za površan odnos i seks, nego odnose temeljene na emocionalnom zbližavanju, prijateljskoj i suradničkoj bazi (Adams, Luevano i Jonason, 2014). Zaključno, psihopatija obuhvaća veliki broj karakteristika koje

otežavaju uspostavljanje dugoročnog romantičnog odnosa u kojoj oba partnera osjećaju zadovoljstvo odnosom, poput agresivnog ponašanje, bezosjećajnosti, sklonosti laganju i manipuliranju partnerom, kao i egocentrizam, impulzivnost i neodgovornost (Weiss, Lavner i Miller, 2018).

1.4. Samopoštovanje

Samopoštovanje se najjednostavnije definira kao svijest o vlastitoj vrijednosti odnosno evaluacijski stav koji ljudi imaju o samom sebi (Harter, 1999). O njegovoj razini ovisi naše poimanje o tome što zaslužujemo pa su tako osobe niskog samopoštovanja stalno u strahu od odbacivanja jer vjeruju da nisu vrijedne prihvaćanja i ljubavi. Dakle, osoba visokog samopoštovanja sebe uvažava, smatra se vrijednom i općenito ima pozitivno mišljenje o sebi, dok osoba niskog samopoštovanja sebe obično ne prihvaća, podcjenjuje se i ima negativno mišljenje o sebi (Lacković-Grgin, 1994). Jedna od najpoznatijih teorija samopoštovanja je Rosenbergova teorija, koja objašnjava samopoštovanje kao jednodimenzionalan, globalan konstrukt, definirajući globalno samopoštovanje kao pojam kojeg pojedinac ima o sebi kao o cjelokupnoj ličnosti (Rosenberg, 1979). Rosenberg je razvio i specifičnu skalu za mjerenje istog, koja je danas među najšire korištenim mjerama globalnog samopoštovanja. Istraživanja su pokazala kako je samopoštovanje povezano s nizom pozitivnih ishoda u životu, poput subjektivne dobrobiti (Diener i Diener, 1995), suočavanje sa stresom (Lazarus i Folkman, 1984), zbog čega je ono široko gledano kao ključan indikator pozitivnog mentalnog zdravlja i dobrobiti.

1.4.1. Samopoštovanje u romantičnim odnosima

Kako različite razine samopoštovanja uključuju različita poimanja sebe, tako se razlikuju i iskustva osoba u romantičnim odnosima, ovisno o razini samopoštovanja koju posjeduje. Generalno osobe visokog samopoštovanja prihvaćaju sebe i ne ograđuju se od drugih te su stoga sposobnije voljeti druge i doživjeti ispunjavajuće socijalne odnose (Kraljević, 2013). Kada ostvare bliske romantične odnose, pozitivnije reagiraju na naklonost bliskih ljudi nego osobe niskog samopoštovanja. Nadalje, istraživanja pokazuju kako su osobe visokog samopoštovanja zadovoljnije u vezama i doživljavaju veze stabilnijima (Zeigler-Hill, Fulton i McLemore, 2011). Osobe niskog samopoštovanja također su sklonije osjećati i pokazivati ljubomoru u romantičnim odnosima (Chin i suradnici, 2017). Zaključno, osobe integriraju dojam o bliskim osobama u svoj

dojam o sebi. Ukoliko je njihovo uvjerenje o sebi pozitivno, vjerovat će da ih i drugi vide na pozitivan način, što će rezultirati zdravijim i kvalitetnijim socijalnim odnosima (Kraljević, 2013).

1.5. Međusobni odnosi konstrukata

Ove konstrukte međusobno povezuje njihova uloga u svim vrstama socijalnih odnosa, a posebice u romantičnim vezama. Prema Hazan i Shaver (1994) privrženost je konstrukt koji odražava kvalitetu funkcioniranja pojedinca u odnosima te tako može služiti kao mjera iste i u romantičnim odnosima. Stoga je upravo privrženosti glavni konstrukt u fokusu ovog istraživanja, a u nastavku će biti opisani mogući mehanizmi povezanosti svih prethodno navedenih konstrukata s privrženošću, ali i međusobno.

Kao što je prethodno spomenuto, rana se privrženost formira kroz reakcije roditelja (tj. objekta privrženosti) na djetetove emocionalne ekspresije (Bowlby, 1988). Iste reakcije roditelja, kao i njihova uvjerenje i stavovi o emocionalnim pitanjima, pokazale su se povezanima i sa razvojem emocionalnih sposobnosti djeteta (Alegre, 2012). Sukladno tome, aktivnosti koje potiču toplu razmjenu emocija između djeteta i roditelja formiraju sigurnu privrženost kod djeteta, ali se povezuju i s kasnije boljom emocionalnom prilagodbom djeteta i adaptivnijim ponašanjem u kasnijem djetinjstvu (Gardner, 1987). Dakle, možemo zaključiti kako su rana privrženost i emocionalne sposobnosti pod utjecajem istih razvojnih mehanizama.

Jednom kada se formira odrasli obrazac privrženosti prema partneru, on između ostalog podrazumijeva i emocionalne tehnike koji pojedinac koristi u različitim situacijama u vezi, primjerice prilikom rješavanja konflikata, kao što je prethodno opisano (Kokorić i Gabrić, 2009). Te iste emocionalne tehnike su i pod utjecajem emocionalne inteligencije tj. ovise o sposobnostima pojedinca da prepozna, izrazi i regulira svoje emocije (Salovey i Mayer, 1990). Tako se primjerice sigurno privržene osobe mogu bolje nositi s negativnim emocijama u socijalnim interakcijama i koriste pozitivne vještine za regulaciju emocija, u usporedbi s nesigurno privrženima (Cooper, Shaver, i Colins, 1998). Pojedini autori čak zauzimaju stav da je privrženost mogući model emocionalne regulacije (Hamarta, Deniz i Saltali, 2009). Prema njima, upravo su unutrašnji radni modeli pravila koja usmjeravaju emocionalne reakcije pojedinca na specifične situacije. Dakle, to su karakteristične strategije kojima se emocije reguliraju, a ponašanja usmjeravaju (Hamarta i suradnici, 2009). Uz bolju kontrolu svojih emocija, EI omogućava pojedincima i da stvore realniju

sliku o sebi (Salovey i Mayer, 1990), baš kao što sigurna privrženost uključuje pozitivnu sliku osobe o sebi (Hazan i Shaver, 1994).

U tome možemo prepoznati ulogu samopoštovanja pojedinca, koje se upravo definira kao način na koji osoba vidi i vrednuje sebe (Harter, 1999). Osobe višeg samopoštovanja sposobnije su voljeti druge i doživjeti ispunjavajuće socijalne odnose (Kraljević, 2013), što je upravo karakteristično i za osobe sa sigurnim stilom privrženosti, koje su općenito otvorenije i spremnije za ostvarivanje kvalitetnih odnosa (Kokorić i Gabrić, 2009). Prema DeHart, Pelham i Murray (2004), kada se osoba osjeća sigurnom u partnerovu ljubav i prihvaćanje, dozvolit će si da postane privržena tom partneru. Dakle, osobe s niskim samopoštovanjem, koje imaju negativnu sliku o tome što zaslužuju, sklonije su podcjenjivati partnerovu ljubav i pozitivne percepcije koje partner ima prema njima. Isto tako su osobe s visokim samopoštovanjem, koje imaju jasniju sliku o sebi i onom što zaslužuju, sposobne točnije procijeniti kako ih partner vidi (DeHart i suradnici, 2004). Ovdje možemo povući paralelu s pojedinim stilovima privrženosti i ponašanjima prema partneru te uvidjeti da osobe niskog samopoštovanja imaju zapravo vrlo slična ponašanja prema partneru kao osobe sa razvijenim nesigurnim stilovima privrženosti prema partneru. Neka od tih ponašanja, kao što je prethodno opisano, su sumnjičavost i sklonost negativnom tumačenju partnerovih namjera (Mikulciner, 1998), ljubomora, strah od napuštanja i neadekvatno rješavanje sukoba (Kokorić i Gabrić, 2009). Nadalje, osobe niskog samopoštovanja imaju poteškoća s vjerovanjem u vlastitu uspješnost regulacije negativnih raspoloženja (Dutton i Brown, 1997, prema Vargović, 2018) tako da ni ne pokušavaju ulagati napore u razmišljanje u suprotnom smjeru od onoga što osjećaju te samim time ne razvijaju svoju EI. Cheung, Cheung i Hue (2014) smatraju da je EI ključna za uspjeh u socijalnim aspektima života, koji potom doprinose visokom samovrednovanju i razvoju samopoštovanja. Dakle, vidljivo je kako su ovi konstrukti međusobno u vrlo složenoj interakciji kada se radi o njihovoj ulozi u romantičnim odnosima te će u ovom istraživanju biti provjereno u kakvom su one međusobnom odnosu. S obzirom na pregled literature, očekuje se pozitivna povezanost EI i samopoštovanja te njihova negativna povezanost s dimenzijama privrženosti partneru izbjegavanjem i anksioznošću.

Još jedan konstrukt koji je prethodno opisan, a nikako nije izostavljiv iz romantičnih odnosa je i mračna trijada. S obzirom da se radi o emocionalno hladnom i socijalno averzivnom klasteru osobina ličnosti, za koje je karakteristično da ostvaruju manipulativne odnose usmjerene

samo na sebe, logično je za pretpostaviti da pojedincima s ovim osobinama manjka nekih temeljnih kvaliteta kako bi ostvarili trajne i ispunjavajuće odnose (Furnham, Richards i Paulhus, 2013). S druge strane, sigurna privrženost, EI i samopoštovanje upravo omogućavaju i podrazumijevaju te kvalitete te bi, istom logikom, izraženost jednih trebala podrazumijevati izostanak drugih. Primjerice, narcisi u partnerima traže potvrdu za zadržavanje nerealno grandiozne slike o sebi, makijavelisti u odnosima vole manipulirati partnerom kako bi postigli osjećaj moći i kontrole (Inanasi i suradnici, 2016), a osobe s izraženom psihopatijom to čine jer imaju manjak osjećaja krivnje i grižnje savjesti te poremećen osjećaj za dobro i loše (Hare, 1999). Dakle, zajedničko im je to da biraju maladaptivna ponašanja prema partneru koja nisu usmjerena održavanju bliskosti te gravitiraju kratkotrajnim i plitkim odnosima (Weiss i suradnici, 2018). To je upravo suprotno od onog što čine osobe sa primjerice sigurnim stilom privrženosti, koje cijene intimnost i održavaju bliske i trajne odnose te uživaju u međuovisnosti s partnerom (Jerković, 2005). S druge strane, Krumenacker (2019) predlaže zanimljivu teoriju, tvrdeći da je osoba, tek kada o u svojim intimnim vezama osjeća dovoljno stabilnosti i sigurnosti tj. ako razvije sigurnu privrženost, spremna upustiti se u ponašanja karakteristična za osobine mračne trijade. Dakle, kada osoba osjeća da je odnos dovoljno stabilan i čvrst da se ne može tako lako prekinuti, ima mogućnost usmjeriti se na zadovoljenje svojih potreba i ciljeva, manipulaciju i sebičnost koje leže u osnovi svih triju osobina mračne trijade (Krumenacker, 2019).

S obzirom da se osobine mračne trijade međusobno ponešto razlikuju pa karakteristikama, u nastavku će biti objašnjeni obrasci povezanosti s privrženošću za svaku pojedinačno. Makijavelisti su u romantičnim odnosima skloni iskorištavanju partnera za svoje osobne ciljeve, a njihove su veze okarakterizirane niskom bliskošću, predanošću i intimnošću (Čopková i Lörincová, 2021). Inanasi i suradnici (2018) pokazuju kako je za makijaveliste svojstveno i nisko povjerenje u partnera, sumnja u vezu te posljedično i ponašanja koja odražavaju ljubomoru poput prisvajavanja, kažnjavanja, emocionalne manipulacije i ismijavanja partnera. Zbog svoje nesigurnosti partnera često doživljavaju kao suparnika te kroz natjecanje s njim nastoje učvrstiti svoj položaj (Brewer i Abell, 2015). Makijavelisti, kako bi zaštitili svoje osjećaje dominantno razvijaju izbjegavajući stil privrženosti, međutim mnoga istraživanja kod njih pronalaze i određenu razinu anksioznosti (Weiss i suradnici, 2018; Bukač, 2019). Stoga se očekuje da će makijavelizam biti pozitivno povezan s dimenzijama privrženosti partneru anksioznost i izbjegavanje. Nadalje, za osobe s izraženim narcizmom također je svojstvena sebičnost i egocentričnost u romantičnim

odnosima. Njihovi su odnosi većinom plitki i temeljeni na zadovoljavanju njihove potrebe za nadmoći i superiornošću pa često biraju isključivo partnere koji im to mogu omogućiti, primjerice kroz svoj visok status i moć (Brewer i suradnici, 2018). Ovakvi emocionalni obrasci ne odražavaju zdravo funkcioniranje pojedinca u odnosima, tako da se narcizam dominantno povezuje s nesigurnim obrascima privrženosti (Čopková i Lörincová, 2021). Za narcise je karakteristična vulnerabilnost te pokazivanje i izazivanje ljubomore pa su tako pojedina istraživanja pronašla pozitivnu povezanost sa anksioznošću u romantičnim odnosima (Bukač, 2019). Stoga, očekuje se pozitivna povezanost narcizma s dimenzijom privrženosti partneru anksioznost, dok se sa izbjegavanjem ne očekuje značajna povezanost zbog izostanka iste i u prethodnim istraživanjima. Posljednja osobina mračne trijade, psihopatija, također uključuje manipuliranje partnerom, emocionalnu hladnoću, manjak empatije te sklonost kratkotrajnim i plitkim odnosima, s niskom posvećenošću partneru (Weiss i suradnici, 2018). Za psihopate je također svojstveno da u romantičnim odnosima pokazuju visoku razinu izbjegavanja, a nisku razinu anksioznosti. Oni teže neovisnosti i ne rangiraju suradničke i intimne odnose visoko, već nastoje izbjeći pretjerano zblizavanje (Čopková i Lörincová, 2021). Sukladno navedenom, očekuje se da će psihopatija biti značajno pozitivno povezana s izbjegavanjem, a negativno s anksioznošću.

Možemo zaključiti kako većina literature ipak govori u prilog tome da osobe s izraženim osobinama mračne trijade češće razvijaju nesigurni stil privrženosti zbog prethodno objašnjenih karakteristika. Osobe s nesigurnim stilom privrženosti imaju lošu sliku o drugima i generalno lošije emocionalno funkcioniraju, što je karakteristično i za osobe s izraženim osobinama mračne trijade (Bukač, 2019). Stoga je relevantno uključiti i EI u ovu priču te pružiti pregled mišljenja autora o njezinom odnosu s istima. Neki autori čak smatraju da je spomenuta sposobnost upravljanja tuđim emocijama, tj. emocionalna manipulacija potencijalna tamna sastavnica emocionalne inteligencije, a ista je karakteristična za sve osobine mračne trijade (Austin i suradnici, 2007). Petrides i suradnici (2011) izvještavaju kako je globalna EI, mjerena kao osobina ličnosti, negativno povezana s makijavelizmom i psihopatijom, a pozitivno s narcizmom. Negativne korelacije s makijavelizmom i psihopatijom idu u prilog činjenici da osobe s visokom EI vide sebe kao empatične i dobronamjerne, što je upravo suprotnost opisu ovih osobina mračne trijade (Rushton i suradnici, 2009). Pozitivnu korelaciju s narcizmom autori tumače na način da je za pojedince s visokom razinom EI ponekad svojstveno oholo ponašanje jer im sposobnosti koje posjeduju zahvaljujući EI osiguravaju određenu razinu samopouzdanja prilikom ostvarivanja ciljeva

(Petrides, 2010). Sukladno opisanom, očekuje se da će osobine mračne trijade makijavelizam i psihopatija biti negativno povezane s EI, a narcizam pozitivno.

Osobine mračne trijade se kroz istraživanja povezuju i sa samopoštovanjem. Često se za osobe s izraženim osobinama mračne trijade mislilo da posjeduju visoku razinu samopoštovanja (Stenason, 2014), međutim novija istraživanja zaključuju kako bi osobe mračne trijade mogle imati nisko samopoštovanje, primjerice zbog mnogobrojnih problema u socijalnom funkcioniranju, koji se pak povezuju sa niskom samopoštovanjem Witt, Donnellan i Trzesniewski (2011, prema Stenason 2014). Važno je napomenuti kako narcizam u svojoj osnovi podrazumijeva napuhanu sliku o sebi i pretjerano samopoštovanje (Paulhus i Williams, 2002) te da su brojna istraživanja potvrdila njihov pozitivan odnos (Stenason, 2014). U ovom istraživanju se stoga očekuje da će osobine mračne trijade makijavelizam i psihopatija biti negativno povezane s EI, a narcizam pozitivno.

Dostupna literatura pokazuje kako je međusobni odnos ovih konstrukata vrlo složen te kako se oni međusobno isprepliću na različite načine, a nalazi istraživanja često nisu jednoznačni. Nadalje, utvrđeno je kako je ovo pitanje relativno malo istraženo u Republici Hrvatskoj, dok istraživanje u kojem su bili uključeni svi navedeni konstrukti nije pronađeno. Uzevši sve u obzir, cilj ovog rada je ispitati odnos između emocionalne inteligencije, mračne trijade, samopoštovanja i stilova privrženosti partneru na uzorku sudionika iz Republike Hrvatske te utvrditi eventualnu mogućnost predviđanja stilova privrženosti partneru temeljem emocionalne inteligencije, mračne trijade i samopoštovanja. Pošto se svi stilovi privrženosti formiraju putem dviju dimenzija privrženosti, ovaj će rad u operacionalizaciji istih koristiti dimenzije privrženosti anksioznost i izbjegavanje (Bartholomew, 1990).

2. Cilj i problemi

Cilj ovog rada bio je opisati odnos između emocionalne inteligencije, mračne trijade, samopoštovanja i stilova/dimenzija privrženosti partneru te predvidjeti pojedinu dimenziju privrženosti partneru temeljem emocionalne inteligencije, mračne trijade i samopoštovanja.

Problem 1. Opisati povezanost između emocionalne inteligencije, mračne trijade, samopoštovanja i dimenzija privrženosti partneru.

H1.1. Očekuje se da će dimenzije privrženosti partneru anksioznost i izbjegavanje biti negativno povezane sa emocionalnom inteligencijom i samopoštovanjem.

H1.2. Očekuje se da će dimenzija privrženosti partneru izbjegavanje biti pozitivno povezana s osobinama mračne trijade makijavelizmom i psihopatijom, a neznajno s narcizmom.

H1.3. Očekuje se da će dimenzija privrženosti partneru anksioznost biti pozitivno povezane s osobinama mračne trijade makijavelizmom i narcizmom, a negativno s psihopatijom.

H1.4. Očekuje se da će osobine mračne trijade psihopatija i makijavelizam biti negativno povezane sa samopoštovanjem i emocionalnom inteligencijom.

H1.5. Očekuje se da će osobina mračne trijade narcizam biti pozitivno povezana sa samopoštovanjem i emocionalnom inteligencijom.

H1.6. Očekuje se da će emocionalna inteligencija biti pozitivno povezana sa samopoštovanjem.

Problem 2. Utvrditi uspješnost predviđanja pojedine dimenzije privrženosti partneru temeljem emocionalne inteligencije, mračne trijade i samopoštovanja.

H2.1. Očekuje se da je moguće predvidjeti dimenzije privrženosti partneru izbjegavanje i anksioznost temeljem emocionalne inteligencije, mračne trijade i samopoštovanja te da će navedeni prediktori objasniti značajan dio varijance pojedine dimenzije privrženosti partneru.

3. Metoda

3.1. Sudionici

U ovom su istraživanju sudjelovala 292 sudionika iz Republike Hrvatske, od kojih je 65 (22,3%) bilo muškog spola, 226 (77,4%) ženskog spola, a 1 sudionik/ca se nije želio/ljela izjasniti. Bili su uključeni sudionici mlađe i srednje odrasle dobi, raspona godina od 20 do 59. Prosječna dob sudionika iznosila je 30 godina ($M = 30,45$, $SD = 10,048$) pri čemu je 233 (79,8%) sudionika bilo mlađe, a 59 (20,2%) sudionika srednje odrasle dobi. Najviše sudionika bilo je u romantičnoj vezi ($n = 148$; 50,7%), zatim sudionici koji nisu bili u vezi ($n = 83$; 28,4%), koji su bili u braku ($n = 56$; 19,2%), a najmanje sudionika bilo je rastavljeno ($n = 5$; 1,7%). Što se tiče obrazovanja sudionika, 93 sudionika (31,8%) završilo je četverogodišnju srednju školu, 5 (1,7%) trogodišnju srednju školu, 86 (29,5%) ih je završilo preddiplomski, 91 (31,2%) diplomski, a 17 (5,8%) poslijediplomski studij. Nadalje, 150 sudionika su još uvijek bili studenti (51,37 %).

3.2. Instrumenti

Instrument koji je služio za prikupljanje podataka u ovom istraživanju sastojao se od početnog dijela te četiri upitnika. U početnom dijelu nalazila se uputa za sudionike te pitanja o sociodemografskim podacima sudionika (dob, spol, stupanj obrazovanja, zanimanje, fakultet ljubavni status). Upitnici koji su korišteni navedeni su i objašnjeni u nastavku.

3.2.1. Modifikacija Brennanova Inventara iskustva u bliskim vezama

Za ispitivanje stila privrženosti korištena je Modifikacija Brennanova Inventara iskustva u bliskim vezama, koja predstavlja mjeru privrženosti partneru u odrasloj dobi (Kamenov i Jelić, 2003). Originalni Inventar iskustva u bliskim vezama (Experiences in Close Relationships Inventory; Brennan, Clark i Shaver, 1998) smatra se do danas najboljom mjerom privrženosti u odrasloj dobi (Ružić, 2006). Kamenov i Jelić (2003) provele su istraživanje koje je rezultiralo skraćenom verzijom, hrvatskom verzijom ovog upitnika te je dobiven upola kraći instrument koji je zadržao gotovo sve karakteristike originalnog instrumenta. Originalni se instrument sastoji se od 36 čestica, dok se nova, kraća verzija koja je korištena u ovom istraživanju sastoji od 18. U obje su verzije čestice podjednako raspoređene u dvije subskale koje predstavljaju dvije (prethodno objašnjene) dimenzije privrženosti partneru – izbjegavanje i anksioznost. Faktorskom je analizom potvrđena dvofaktorska struktura, koja odgovara ovim dvjema dimenzijama. Prva subskala, izbjegavanje, uključuje neparne (npr. „Radije ne pokazujem partneru/ici svoje prave

osjećaje“), dok druga subskala, anksioznost, uključuje parne čestice (npr. „Bojim se da moji partneri neće mariti za mene koliko ja marim za njih“). Zadatak sudionika je procijeniti vlastito slaganje sa svakom od čestica na skali Likertova tipa od 1 (uopće se ne slažem) do 7 (potpuno se slažem) tako da se teorijski raspon obje skale kreće od 9 do 63. Nekoliko je čestica orijentirano u suprotnom smjeru te ih je prije računanja ukupnog rezultata potrebno rekodirati (npr. „Osjećam se ugodno dijeleći svoje intimne misli i osjećaje s partnerom/icom“). Ukupni rezultat na pojedinoj subskali formira se kao zbroj sudionikovih odgovora na odgovarajućim česticama, a niži rezultat ukazuje na manje izraženu pojedinu dimenziju privrženosti kod sudionika. Prema Kamenov i Jelić (2003), temeljem ovih dviju dimenzija moguće je odrediti četiri stila privrženosti: sigurni, odbijajući, zaokupljeni i plašljivi. Ti se stilovi određuju na sljedeći način – sigurni: anksioznost i izbjegavanje < 36, odbijajući: anksioznost < 36, izbjegavanje > 36, zaokupljeni: anksioznost > 36, izbjegavanje < 36 te plašljivi: anksioznost i izbjegavanje > 36. Prema Kamenov i Jelić (2003), pouzdanost ovog upitnika je visoka te se za obje subskale kreće oko $\alpha = 0,8$. U ovom istraživanju je također dobivena visoka pouzdanost te je Cronbach $\alpha = 0,854$ za subskalulu izbjegavanje, a Cronbach $\alpha = 0,823$ za subskalulu anksioznost.

3.2.2. Upitnik emocionalnih vještina i kompetentnosti

Za mjerenje emocionalne inteligencije kao osobine ličnosti korišten je Upitnik emocionalnih vještina i kompetentnosti (UEK-15). Početna verzija, Upitnik emocionalne inteligencije (UEK-136; Takšić, 1998) je samoizvještajna mjera emocionalne inteligencije i sastoji se od 136 čestica konstruiranih po uzoru na model Mayera i Saloveya (1997). Iz tog su upitnika, radi praktičnih razloga i mogućnosti primjene u vremenski ograničenim uvjetima, stvorene dvije kraće verzije upitnika, s 45 (UEK-45) i 15 (UEK-15) čestica (Takšić, 2002). UEK-45 ispituje tri područja emocionalne inteligencije, u tri subskale: sposobnost uočavanja i razumijevanja emocija (15 čestica), sposobnost izražavanja i imenovanja emocija (14 čestica) te sposobnost regulacije i upravljanja emocijama (16 čestica). Iz njega je potom nastala UEK-15 verzija upitnika, koja je korištena u ovom istraživanju, na način da je u njemu zadržano po pet čestica za svaku od triju komponenti iz UEK-45. UEK-15 mjeri emocionalnu inteligenciju kao jednodimenzionalni konstrukt te daje opću procjenu individualnih razlika u emocionalnoj inteligenciji, odnosno kompetenciji. Zadatak sudionika je na skali Likertova tipa od 5 stupnjeva procijeniti razvijenost vlastitih sposobnosti iz domene emocionalne kompetentnosti, pri čemu je 1 – u potpunosti se ne slažem, a 5 – u potpunosti se slažem. Ukupni se rezultat formira kao zbroj sudionikovih odgovora

na svim česticama, teorijski raspon je od 15 do 75, a viši rezultat upućuje na veću emocionalnu kompetentnost. Prema Takšić (2002), pouzdanost ovog upitnika je $\alpha = 0,80$, a u ovom je istraživanju Cronbach $\alpha = 0,793$, što je u skladu s očekivanjima.

3.2.3. *Kratki upitnik mračne trijade*

Za mjerenje osobina mračne trijade korišten je Kratki upitnik mračne trijade (D3-27, Short Dark Triad Scale; Jones i Paulhus, 2014). Konkretno, korišten je prijevod ovog upitnika na hrvatski jezik autora Wertag, Vrselja i Tomić (2011). Upitnik se sastoji od 27 čestica, podjednako raspoređenih u 3 subskale koje mjere izraženost triju osobina ličnosti – makijavelizma, narcizma i psihopatije. Sukladno tomu, prvih 9 čestica mjeri makijavelizam (npr. „Nije pametno odavati svoje tajne“), idućih 9 narcizam (npr. „Ljudi me vide kao rođenog vođu“), a posljednjih 9 psihopatiju (npr. „Ljudi koji mi se zamjere uvijek požale“). Zadatak sudionika je na skali od pet stupnjeva (1 – uopće se ne slažem, 5 – potpuno se slažem) označiti koliko se određena tvrdnja odnosi na njih osobno. Ukupni rezultat formira se za svaku subskalu, kao prosječna vrijednost rezultata na česticama unutar te subskale. Čestice pod rednim brojevima 11, 15, 17, 20 i 25 okrenute su u suprotnom smjeru te ih je prilikom računanja ukupnog rezultata potrebno rekodirati. U konačnici, viši rezultat na subskali označava veću izraženost određene osobine mračne trijade. U ovom se istraživanju ukupan rezultat nije računao kao prosjek, već samo kao zbroj rezultata na česticama za svaku subskalu jer se na taj način računao i za druge skale, a to ne utječe na provođenje daljnjih analiza jer korelacija nije osjetljiva na dijeljenje (Howell, 1997). Stoga se teorijski raspon za svaku subskalu kretao od 9 do 45. Provjerom konstruktne valjanosti ovog upitnika na uzorku stanovnika Republike Hrvatske, Wertag i suradnici (2011) potvrdili su postojanje jasne trofaktorske strukture koja odgovara trima osobinama ličnosti, a pouzdanost je bila umjereno visoka (u rasponu od $\alpha = 0,69$ za skalu narcizma do $\alpha = 0,74$ za skalu makijavelizma). Nadalje, Carević (2019) je izvijestila o sljedećim koeficijentima pouzdanosti: $\alpha = 0,69$ za narcizam, $\alpha = 0,77$ za psihopatiju i $\alpha = 0,78$ za makijavelizam. U ovom istraživanju pouzdanost je također bila umjereno visoka (Cronbach $\alpha = 0,784$ za skalu makijavelizama, Cronbach $\alpha = 0,731$ za skalu narcizama i Cronbach $\alpha = 0,694$ za skalu psihopatije).

3.2.4. Rosenbergova skala samopoštovanja

Za procjenu razine samopoštovanja korištena je Rosenbergova skala samopoštovanja (Rosenberg Self-esteem Scale, RSE; Rosenberg, 1965) tj. prijevod iste na hrvatski jezik preuzet iz rada autora Mirjanić i Milas (2011). Skala mjeri općenito i jednodimenzionalno samopoštovanje te je jedan od najčešće korištenih instrumenata za mjerenje općeg samopoštovanja. Analizom glavnih komponenata Brdovčak, Merkaš i Šakić Velić (2017) potvrdile su jednodimenzionalnu faktorsku strukturu na uzorku sudionika iz Republike Hrvatske. Skala se sastoji od 10 čestica, od kojih je pet formulirano u pozitivnom smjeru (npr. „Općenito govoreći zadovoljan/na sam sobom“), a pet u negativnom smjeru (npr. „Osjećam da nema puno toga čime bih se mogao/la ponositi“). Zadatak sudionika bio je da na skali Likertova tipa od pet stupnjeva procijene u kojoj se mjeri slažu s navedenim tvrdnjama, pri čemu 1 označava „Uopće se ne slažem“, a 5 „U potpunosti se slažem“. Ukupan rezultat računa se kao zbroj procjena na pojedinim tvrdnjama, a tvrdnje koje su okrenute u negativnom smjeru potrebno je prethodno rekodirati kako bi sve bile okrenute u istom smjeru. Teorijski raspon ukupnog rezultata kreće se od 10 do 50, pri čemu viši rezultat upućuje na višu razinu samopoštovanja. Prema Mirjanić i Milas (2011), pouzdanost skale je visoka te iznosi $\alpha = 0,86$. U ovom istraživanju je također potvrđena visoka pouzdanost ove skale (Cronbach $\alpha = 0,864$).

3.3. Postupak

Ovo istraživanje provedeno je putem interneta. Instrument ovog istraživanja izrađen je u formi *online* Google obrasca. Distribuiran je putem grupnih, fakultetskih adresa elektroničke pošte te je podijeljen na društvenim mrežama Instagram, LinkedIn i Facebook (razne grupe).

Sudionicima je u uputi na početku instrumenta, koju čitaju prije samog ispunjavanja upitnika, navedeno kako je istraživanje u potpunosti dobrovoljno i anonimno te im je objašnjeno da nisu obavezni završiti ga do kraja ukoliko ne žele i da u bilo kojem trenutku mogu odustati bez posljedica. Naznačeno je kako se rezultati analiziraju na grupnoj razini, što dodatno osigurava anonimnost i nemogućnost povezivanja pojedinog osobe s njezinim rezultatima. Nadalje, sudionici su informirani da se rezultati istraživanja koriste isključivo u svrhu izrade diplomskog rada te su obaviješteni o njegovom cilju. Također je naveden kontakt autorice tj. adresa elektroničke pošte na koju se mogu javiti ukoliko ih zanimaju rezultati. Nakon što su pročitali uputu, sudionicima je naznačeno da pritiskom na tipku „Dalje“ daju svoj informirani pristanak za sudjelovanje u

istraživanju, čime prelaze na dio gdje odgovaranjem na pitanja ispunjavaju upitnik. Na početku svakog novog dijela obrasca, koji je sadržavao novi set pitanja i upitnik, nalazila se posebna uputa koja je sudionicima olakšavala razumijevanje pitanja i rješavanje. Ukupno su ispunili četiri različita upitnika i set pitanja koja se odnose na sociodemografske podatke. Ispunjavanje je trajalo otprilike 10, do maksimalno 15 minuta. Na samom kraju upitnika, sudionicima je upućena zahvala za sudjelovanje.

4. Rezultati

4.1. Statistička analiza

U svrhu odgovaranja na postavljeni cilj i pripadajuće probleme, na podacima je provedena statistička analiza u programu IBM SPSS. Za opisivanje pojedinih varijabli korišteni su deskriptivni statistički postupci, zatim je provedena korelacijska analiza kako bi se opisali odnosi među varijablama te u konačnici regresijska analiza koja je služila za provjeru uspješnosti predviđanja kriterija.

4.2. Deskriptivna statistika

Tablica 1. Deskriptivne statističke vrijednosti varijabli korištenih u istraživanju (N=292)

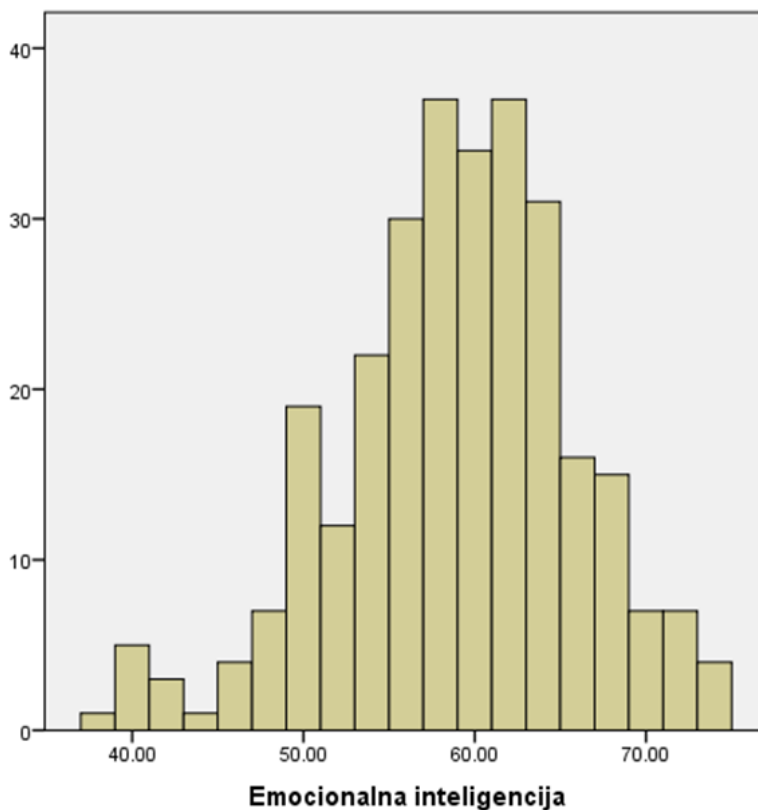
	<i>M</i>	<i>SD</i>	Min.	Max.	<i>K-S</i> test	<i>S-W</i> test	Asimetričnost	Spljoštenost
Emocionalna inteligencija	58,36	6,88	38	73	0,066**	0,984**	-0,394**	0,304
Makijavelizam	24,869	6,859	9	45	0,064**	0,987**	0,360**	-0,068
Narcizam	24,866	6,271	9	41	0,069**	0,991	0,184	-0,386
Psihopatija	17,517	5,560	9	39	0,113**	0,943**	0,930**	0,976**
Samopoštovanje	39,406	6,825	21	50	0,085**	0,948**	-0,735**	0,058
Izbjegavanje	21,757	9,982	9	53	0,126**	0,931**	0,788**	-0,036
Anksioznost	26,579	10,667	9	54	0,059*	0,972**	0,388**	-0,523

Napomena: *K-S* test = Kolmogorov-Smirnovljev test normalnosti distribucije, *S-W* test = Shapiro-Wilks test normalnosti distribucije, ** $p < 0,001$; * $p < 0,05$.

Za početak je prikazana tablica deskriptivnih podataka varijabli u fokusu ovog istraživanja. Mjere centralne tendencije (aritmetička sredina, *M*) i raspršenja (standardna devijacija *SD*, minimum i maksimum) nam pružaju podatke o izraženosti varijable u uzorku te okvirno o tome kako se rezultati sudionika raspoređuju u odnosu na teorijsku raspodjelu (Petz, 1997). Kako bismo dobili bolji uvid u raspodjelu rezultata sudionika, prikazani su i podaci o asimetričnosti i spljoštenosti distribucija varijabli korištenih u istraživanju. Smatra se da distribucija nije simetrična, odnosno da je spljoštena, ukoliko je količnik statistika i njemu pripadne pogreške manji od 1,96 (ili veći od -1,96). Nadalje, kako bi se utvrdila normalnost distribucije za svaku varijablu, provedeni su Kolmogorov-Smirnov i Shapiro-Wilk testovi normalnosti distribucija, a vrijednosti njihovih statistika su također prikazani u Tablici 1. Isti provjeravaju normalnost distribucije varijabli koje su korištene u istraživanju na način da se postavlja nul hipoteza o normalnosti

distribucija. Ukoliko je p vrijednost niža od 0,05/0,01; nul hipoteza se odbacuje te se donosi zaključak da testirana distribucija značajno odstupa od normalnosti (Howell, 1997).

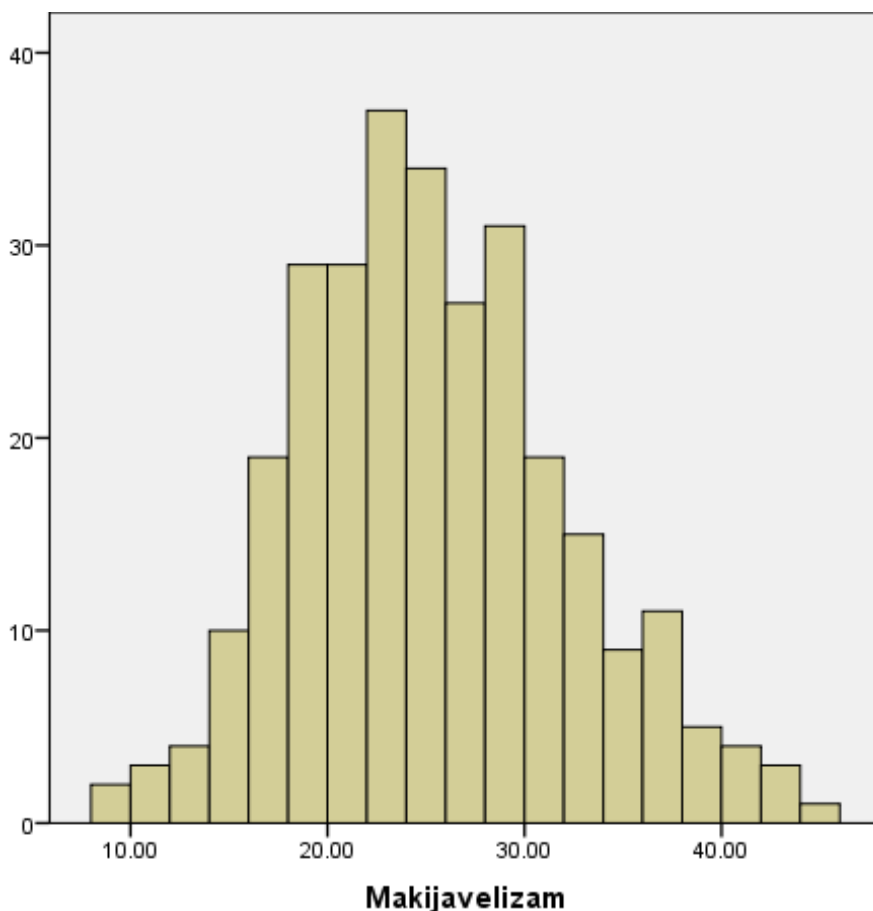

Graf 1. Raspodjela rezultata sudionika na UEK-15 upitniku.

Rezultati UEK-15 upitnika predstavljaju mjeru emocionalne inteligencije, kao što je prethodno objašnjeno u poglavlju Metoda. Iz Tablice 1 i Grafa 1 vidljivo je kako sudionici većinom postižu više rezultate na upitniku EI tj. da se rezultati sudionika grupiraju prema višim vrijednostima. Statistički testovi normalnosti pokazuju značajno odstupanje od normalnosti ($K-S = 0,066$; $S-W = 0,984$; $p < 0,01$), a zakrivljenost distribucije iznosi $-0,394$ ($p < 0,01$), što ukazuje na negativnu asimetričnost raspodjele rezultata. Minimalan rezultat iznosio je 38, a maksimalan 73, u odnosu na teorijski raspon upitnika koji se kretao između 15 i 75. Prosječan rezultat sudionika na upitniku EI iznosio je $M = 58,36$ ($SD = 6,88$), u odnosu na teorijsku sredinu skale koja je iznosila 45. Generalno možemo zaključiti kako se emocionalna inteligencija na uzorku ovog istraživanja distribuira negativno asimetrično.

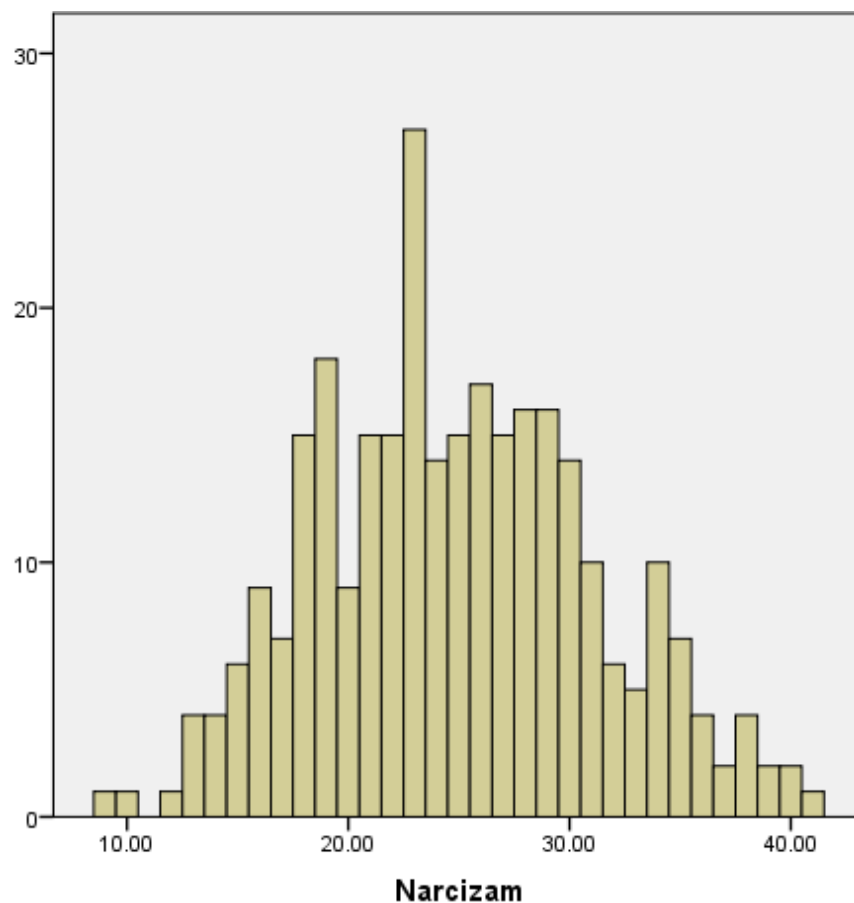
U nastavku će biti prikazani i komentirani rezultati sudionika na Kratkom upitniku mračne trijade, zasebno za svaku subskalau. Rezultati na subskalama služe kao mjere za pojedine osobine

ličnosti mračne trijade: makijavelizam, narcizam i psihopatiju. Teorijski raspon za svaku subskalu kretao se između 9 i 45, dok je teorijska sredina iznosila 27.

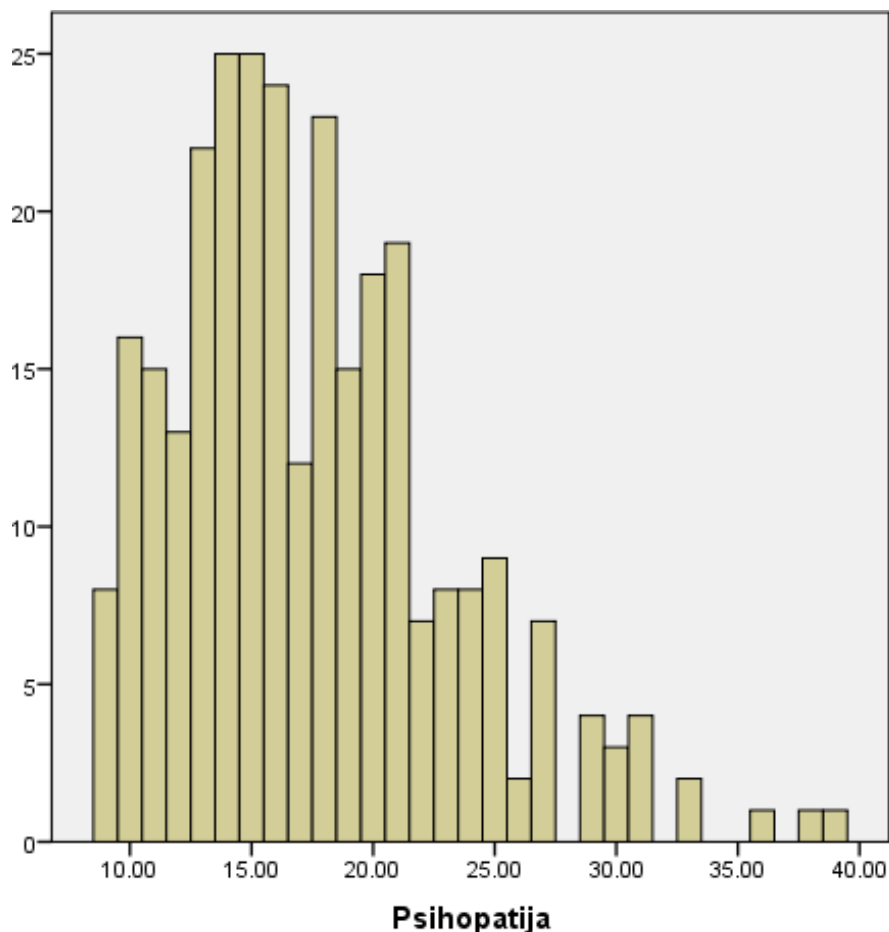
Graf 2. Raspodjela rezultata sudionika na subskali makijavelizma.

Na prvoj subskali po redu, makijavelizmu, totalni raspon bio je jednak teorijskom, što znači da su sudionici postizali rezultate od 9 do 45 te da je s tog aspekta osjetljivost skale vrlo dobra (Tablica 1, Graf 2). Nadalje, prosječan rezultat sudionika iznosio je $M = 24,869$ ($SD = 6,859$). U Grafu 2 možemo vidjeti raspodjelu rezultata koja je naizgled pozitivno asimetrična. U Tablici 1 prikazani su statistici za procjenu asimetričnosti i spljoštenosti distribucije, a pripadni test potvrđuje da je distribucija makijavelizma blago pozitivno asimetrična. Testiranjem normalnosti ($K-S = 0,064$; $S-W = 0,987$; $p < 0,01$) utvrđeno je značajno odstupanje distribucije makijavelizma od normalnosti što potvrđuje da se on na uzorku ovog istraživanja ne raspodjeljuje normalno. Rezultati sudionika na upitniku makijavelizma su se otprilike grupirali oko srednjih vrijednosti s blagim pomakom prema nešto nižim vrijednostima od teorijske sredine skale.

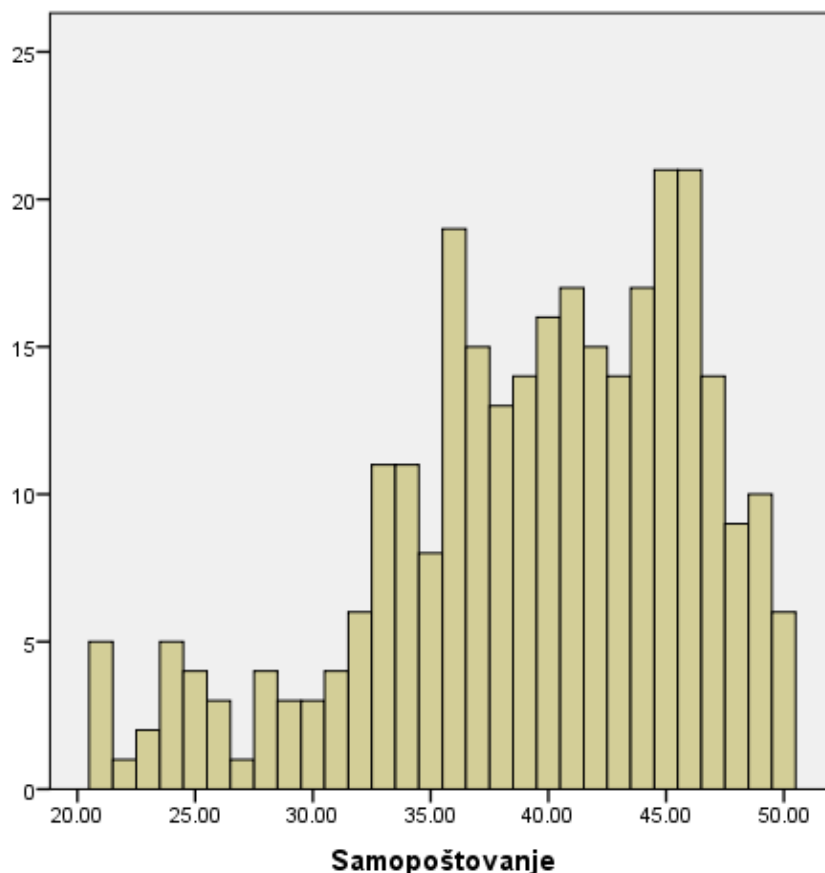
Graf 3. Raspodjela rezultata sudionika na subskali narcizma.

Zatim, postignuti raspon rezultata sudionika na skali narcizma kretao se od 9 do 41, što je bilo približno jednako teorijskom rasponu skale (Tablica 1). Nadalje, prosječan rezultat sudionika iznosio je $M = 24.866$ ($SD = 6.271$). Raspodjela rezultata na subskali narcizma (Graf 3) pokazala je grupiranje rezultata oko srednjih vrijednosti tj. veću učestalost srednjih rezultata sudionika. U Tablici 1 prikazane su vrijednosti za asimetričnost i spljoštenost, međutim ni jedna ni druga nisu pokazale značajna odstupanja, tako da možemo zaključiti kako je distribucija rezultata sudionika na subskali narcizma bila simetrična. Također je testirana i normalnost, pri čemu je Kolmogorov-Smirnov test ($K-S = 0,069$; $p < 0,01$) pokazao značajno odstupanje od normalnosti, a Shapiro-Wilk ($S-W = 0,991$; $p > 0,05$) nije. Dakle, o normalnosti ne možemo donijeti jednoznačni zaključak, međutim možemo reći da se narcizam u ovom uzorku raspođjeljuje po simetričnoj krivulji, a rezultati sudionika se grupiraju oko srednjih vrijednosti.

Graf 4. Raspodjela rezultata sudionika na subaskali psihopatije.

Posljednja subskala Kratkog upitnika mračne trijade odnosila se na osobinu psihopatije. Iz Grafa 4 vidljivo je kako se rezultati sudionika grupiraju oko nižih vrijednosti tj. da su niži rezultati više učestali. U Tablici 1 prikazani su deskriptivni podaci koji pokazuju da sudionici u prosjeku postižu relativno niske rezultate na subskali psihopatije ($M = 17,517$; $SD = 5,560$) u odnosu na teorijski raspon skale (9-45). Postignuti raspon rezultata bio je približan teorijskom te se kretao od 9 do 40. Nadalje, statistici vezani za asimetričnost (0,930) i spljoštenost (0,976) pokazuju kako se radi o pozitivno asimetričnoj raspodjeli. Testovi normalnosti potvrđuju značajno odstupanje ove distribucije od normalne ($K-S = 0,113$; $S-W = 0,943$; $p = 0,01$) pa možemo zaključiti kako se psihopatija u uzorku ovog istraživanja ne raspodjeljuje normalno, već pozitivno asimetrično.

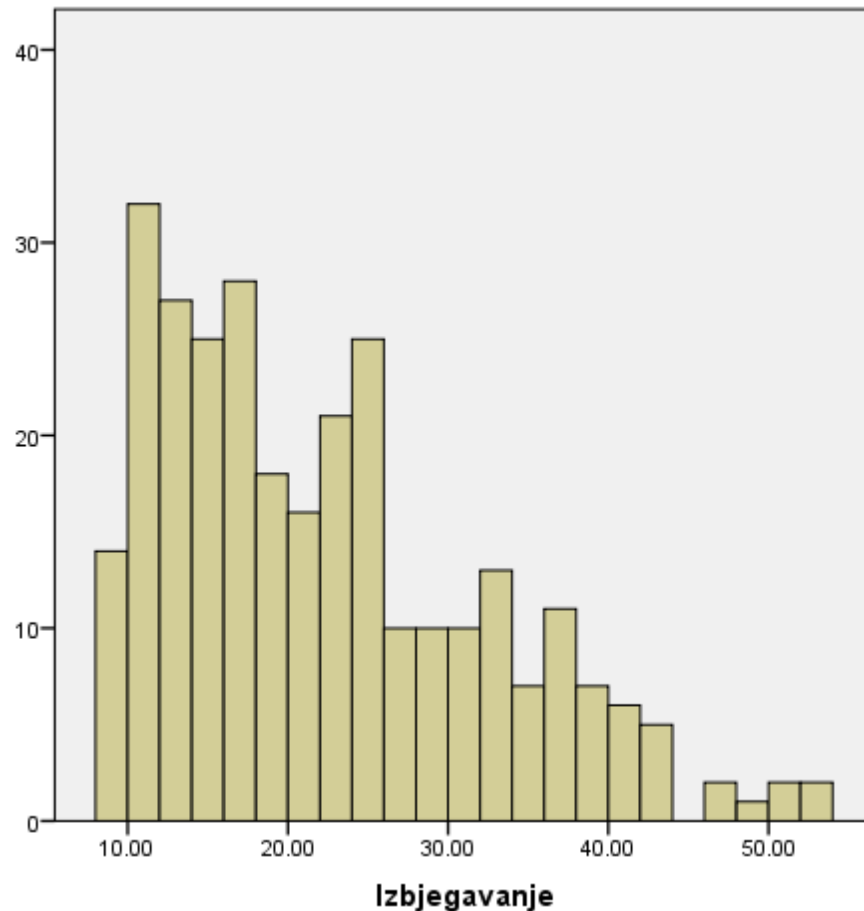

Graf 5. Raspodjela rezultata sudionika na Rosenbergovoj skali samopoštovanja.

Rezultati sudionika na Rosenbergovoj skali samopoštovanja služe kao mjera globalnog samopoštovanja sudionika. Prosječan rezultat sudionika na skali samopoštovanja iznosio je $M = 39,408$ ($SD = 6,825$), dok se raspon ostvarenih rezultata kretao između 21 i 50 (Tablica 1). Naspram teorijskog raspona koji se kreće između 10 i 50, vidljivo je kako se rezultati, kao i kod emocionalne inteligencije, grupiraju oko viših vrijednosti. U Grafu 5 također vidimo da raspodjela rezultata sudionika na Rosenbergovoj skali samopoštovanja nalikuje na negativno asimetričnu. Analizom statistika prikazanih u Tablici 1, možemo zaključiti kako je distribucija samopoštovanja na uzorku ovog istraživanja negativno asimetrična ($Skewness = -0,735$). Sukladno tome, testovi normalnosti pokazuju da se samopoštovanje ne raspodjeljuje normalno ($K-S = 0,085$; $S-W = 0,948$; $p < 0,01$).

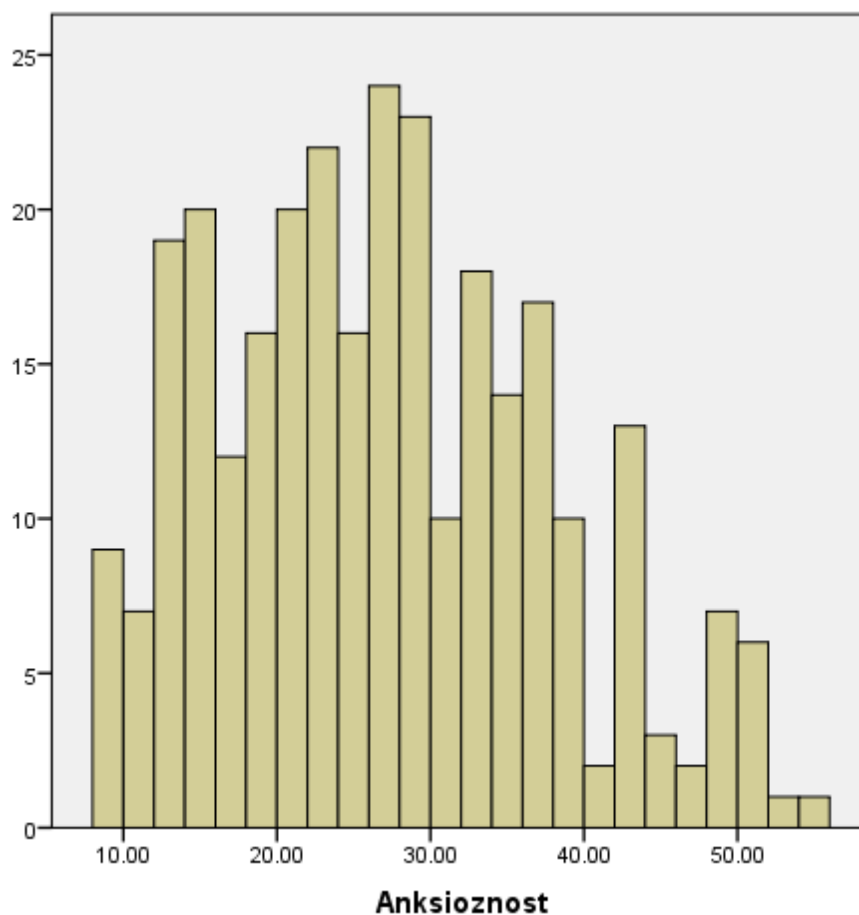
Varijable u nastavku odnose se na Modifikaciju Brennanova Inventara iskustva u bliskim vezama, koja predstavlja mjeru privrženosti partneru u odrasloj dobi, točnije rezultate sudionika

na tom upitniku. Za obje subskale, izbjegavanje i anksioznost, koje predstavljaju dimenzije privrženosti, teorijski raspon se kreće između 9 i 63.

Graf 6. Raspodjela rezultata sudionika na subskali izbjegavanje.

Na subskali izbjegavanje prosječan rezultat sudionika iznosio je $M = 21,757$ ($SD = 9,982$) dok je teorijska sredina skale iznosila 30 (Tablica 1). Ostvareni raspon skale kreće se između 9 i 53, što također upućuje na grupiranje rezultata prema nižim vrijednostima. Nadalje, Graf 6 pokazuje kako se naizgled radi o pozitivno asimetričnoj distribuciji rezultata sudionika na subskali izbjegavanja, što potvrđuju i podatci iz Tablice 1 (asimetričnost = 0,788). Testovi normalnosti, sukladno tome, pokazuju kako raspodjela izbjegavanja na ovom uzorku nije normalna ($K-S = 0,126$, $S-W = 0,931$, $p < 0,05$). Generalno, sudionici ovog istraživanja češće postižu niže rezultate na dimenziji privrženosti partneru izbjegavanje.

Graf 7. Raspodjela rezultata sudionika na subskali anksioznost.

Što se tiče posljednje varijable u ovom istraživanju, dimenzije privrženosti anksioznost, vidljivo je kako prosječan rezultat sudionika $M = 26,579$ ($SD = 10,667$), a postignuti raspon rezultata (9 do 54) manji od teorijskog raspona skale (Tablica 1). Iz Grafa 1 ne možemo zaključiti o kakvoj se distribuciji radi, međutim možemo vidjeti kako se rezultati sudionika malo više grupiraju oko nižih vrijednosti. U Tablici 1 vidimo kako se ne radi o normalnoj ($K-S = 0,059$; $p < 0,05$; $S-W = 0,972$; $p < 0,01$), već o pozitivno asimetričnoj raspodjeli rezultata sudionika na subskali anksioznost (asimetričnost = 0,388). Sve u svemu, na upitniku anksioznosti kao dimenzije privrženosti rezultati sudionika se grupiraju oko nižih vrijednosti tj. sudionici češće postižu niže rezultate.

Nakon pregleda distribucija svih varijabli vidljivo je kako sve barem na jednom testu normalnosti pokazuju značajno odstupanje te najčešće imaju asimetrične raspodjele. Međutim, kod

asimetričnosti raspodjele ekstremna odstupanja su ona u kojima vrijednost za istu prelazi +/-3, dok je za spljoštenost to u rasponu +/-10 (Kline, 2005) tako da možemo zaključiti da distribucije varijabli ovog istraživanja ne pokazuju ekstremna odstupanja. U idealnom slučaju regresijska analiza zahtjeva pravilnost i normalnost distribucije, međutim u praksi je regresijska analiza robusni postupak koji pri dovoljno velikom uzorku nije osjetljiv na odstupanja od pravilnosti distribucije (Schmidt i Finan, 2018). Petz (1997) također opravdava korištenje parametrijskih postupaka (u ovom slučaju regresijske analize) unatoč narušenoj pretpostavci o normalnosti i simetričnosti distribucije kada je uzorak dovoljno velik. Zaključno, smatramo da je opravdano koristiti parametrijske statističke postupke u daljnjoj obradi.

4.3. Odnosi među varijablama

Nakon opisa deskriptivnih podataka vezanih uz varijable ovog istraživanja, provedena je korelacijska analiza odnosa među varijablama ovog istraživanja, u svrhu odgovaranja na prvi problem. U korelacijskoj matrici nalaze se varijable emocionalna inteligencija, makijavelizam, narcizam, psihopatija, samopoštovanje, izbjegavanje i anksioznost, koje su bile predmetom interesa ovog istraživanja te su još uvrštene i sociodemografske varijable dob i spol radi dodatne provjere. Rezultati korelacijske analize prikazani su u Tablici 2 te opisani u nastavku.

Tablica 2. Prikaz Pearsonovih koeficijenata korelacije među varijablama.

Varijable	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1. Emocionalna inteligencija	-	-0,153**	0,262**	-0,142**	0,454**	-0,300**	-0,295**	0,013	0,131*
2. Makijavelizam		-	0,341**	0,545**	-0,132*	0,369**	0,293**	-0,112	-0,234**
3. Narcizam			-	0,318**	0,303**	0,094	-0,011	-0,055	-0,077
4. Psihopatija				-	-0,138*	0,405**	0,219**	-0,064	-0,264**
5. Samopoštovanje					-	-0,340**	-0,473**	0,112	-0,047
6. Izbjegavanje						-	0,362**	0,071	-0,255**
7. Anksioznost							-	-0,076	-0,021
8. Dob								-	0,070
9. Spol									-

Napomena: ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$

Emocionalna inteligencija bila je značajno povezana sa svim varijablama osim s dobi. Što se tiče osobina mračne trijade, dobivena je niska, ali značajna, negativna povezanost EI i makijavelizma ($r = -0,153$; $p < 0,01$), blaga pozitivna povezanost s narcizmom ($r = 0,262$; $p < 0,01$) te niska negativna povezanost s psihopatijom ($r = -0,142$, $p < 0,01$). Vidljivo je kako je EI najsnažnije povezana s narcizmom, na način da sudionici koji postižu više rezultate na skali narcizma, u pravilu postižu i više rezultate na UEK 15 upitniku emocionalne inteligencije. Također, ako postižu niže rezultate na upitniku EI, u pravilu postižu više rezultate na subskalama psihopatije i makijavelizma. Važno je naglasiti kako nam korelacija ne pruža zaključke o smjeru uzročnosti te je sve ove interpretacije moguće i obrnuto okrenuti (Howell, 1997). Nadalje, jedna od najsnažnijih korelacija u ovom istraživanju bila je ona između EI i samopoštovanja ($r = 0,454$; $p < 0,01$) te možemo zaključiti da sudionici koji postižu više rezultate na upitniku EI, postižu i više rezultate na Rosenbergovoj skali samopoštovanja. Odnosno, sudionici koji imaju više razvijenu emocionalnu inteligenciju, generalno više poštuju sami sebe. EI je također bila nisko, ali značajno povezana sa spolom sudionika ($r = 0,131$; $p < 0,05$) te su žene u pravilu postizale bolje rezultate na upitniku EI tj. imale razvijeniju emocionalnu inteligenciju od muškaraca.

Osobine mračne trijade također su bile značajno povezane sa samopoštovanjem, na načina da su makijavelizam ($r = -0,132$, $p < 0,05$) i psihopatija ($r = -0,138$, $p < 0,05$) bili nisko i negativno povezani sa istim, a narcizam ($r = 0,303$; $p < 0,01$) blago i pozitivno. Dakle, sudionici s više izraženim samopoštovanjem u pravilu su imali manje izraženu psihopatiju makijavelizam, a više izražen narcizam. Značajnu i blagu povezanost sa spolom pokazali su makijavelizam ($r = -0,234$; $p < 0,01$) i psihopatija ($r = -0,264$; $p < 0,01$) na način da muškarci u pravilu imaju nešto izraženiji makijavelizam i psihopatiju od žena.

Samopoštovanje nije bilo značajno povezano sa spolom ($r = -0,046$, $p > 0,05$). Što se tiče dobi, korelacije ni s jednom od varijabli nisu bile značajne.

U kontekstu ovog, ali i idućeg problema, predviđanja pojedinih dimenzija privrženosti, relevantno je analizirati korelacije privrženosti s ostalim varijablama u istraživanju. Za početak, EI je bila značajno, blago i negativno povezana s objema dimenzijama privrženosti, izbjegavanjem ($r = -0,300$; $p < 0,01$) i anksioznošću ($r = -0,295$; $p > 0,01$). To znači da osobe s većim rezultatom na upitniku EI tj. više izraženom EI postižu niže rezultate na subskalama privrženosti partneru anksioznost i izbjegavanje tj. manje su skloniji izbjegavanju i anksioznosti u privrženosti prema

partneru. Nadalje, korelacije stilova privrženosti i osobina mračne trijade razlikovale su se od osobine do osobine. Makijavelizam je bio značajno, blago i pozitivno povezan s izbjegavanjem ($r = 0,369$; $p < 0,01$) i anksioznošću ($r = 0,293$; $p < 0,01$) što znači da osobe s više izraženim makijavelizmom imaju više izraženo izbjegavanje i anksioznost u privrženosti partneru. Narcizam nije bio značajno povezan ni s izbjegavanjem ($r = 0,094$; $p > 0,05$), ni s anksioznošću ($r = -0,011$; $p > 0,05$). Zadnja od osobina, psihopatija, pokazala je sličan obrazac korelacija kao makijavelizam, uz nešto snažniju povezanost s izbjegavanjem ($r = 0,405$; $p < 0,01$), a slabiju s anksioznošću ($r = 0,219$; $p < 0,01$). Dakle, osobe s izraženijim izbjegavanjem i anksioznošću u privrženosti partneru, također su pokazivale i više psihopatije. Isto tako samopoštovanje je značajno, blago, ali negativno, koreliralo s izbjegavanjem ($r = -0,340$; $p < 0,01$) i nešto snažnije s anksioznošću ($r = -0,473$; $p < 0,01$) te možemo zaključiti da osobe koje pokazuju nešto više izbjegavanja i anksioznosti u privrženosti partneru u pravilu imale i niže samopoštovanje. Što se tiče dobi i spola, pronađena je jedino značajna niska korelacija spola i izbjegavanja ($r = -0,255$), pri čemu muškarci imaju nešto više izraženo izbjegavanje od žena.

4.4. Predviđanje dimenzija privrženosti

Kako bi se odgovorilo na drugi problem, bilo je potrebno provesti dvije regresijske analize, po jedna za svaku od dimenzija privrženosti. U regresijske modele kao prediktori su uvrštene varijable emocionalna inteligencija, osobine mračne trijade te samopoštovanje zbog teorijske podloge i značajnih korelacija s izbjegavanjem i anksioznošću. Prvi regresijski model odnosio se na kriterij izbjegavanje te je u njega uvrštena i varijabla spol zbog značajne korelacije s kriterijem. Varijabla dob nije uvrštena ni u jedan model zbog neznačajnih korelacija s kriterijima.

Tablica 3. Rezultati multiple regresijske analize s izbjegavanjem kao kriterijem

	Nestandardizirani koeficijenti		Standardizirani koeficijenti	<i>t</i>	<i>p</i>
	<i>B</i>	<i>S_{error}</i>	β		
Emocionalna inteligencija	-0,189	0,083	-0,130	-2,268	0,024
Makijavelizam	0,196	0,090	0,135	2,184	0,030
Narcizam	0,136	0,094	0,085	1,440	0,151
Psihopatija	0,367	0,108	0,208	3,383	0,001
Samopoštovanje	-0,392	0,085	-0,268	-4,594	0,000
Spol	-1,891	0,624	-0,158	-3,031	0,003
<i>R</i>				0,559	
<i>R</i> ²				0,313	
Prilagođeni <i>R</i> ²				0,298	
Standardna pogreška				8,363	

Napomena: *** $p < 0,001$

U Tablici 3 prikazani su rezultate multiple regresijske analize za kriterij izbjegavanje. Iz pregleda standardiziranih koeficijenata (β) zaključujemo o zasebnom doprinosu pojedinih prediktora u objašnjenju kriterija izbjegavanje, unutar postavljenog modela. Vidljivo je kako su svi prediktori u modelu značajni, osim narcizma ($\beta = 0,085$; $p > 0,05$). Narcizam je i u početnoj korelacijskoj matrici (Tablica 2) imao neznačajnu korelaciju s izbjegavanjem ($r = 0,094$; $p > 0,05$), ali je zbog dodatne provjere ipak uvršten u analizu. Najsnažnijim prediktorom pokazalo se samopoštovanje čiji je nestandardizirani koeficijent (β) bio negativnog predznaka i iznosio -0,268 ($p < 0,001$). Skoro pa podjednako jak i negativni prediktor bila je psihopatija ($\beta = -0,208$; $p < 0,01$), a odmah nakon nje slijedila je varijabla spol ($\beta = -0,158$; $p < 0,01$), također prediktor negativnog predznaka. Preostala osobina mračne trijade, makijavelizam pokazala se pozitivnim prediktorom ($\beta = 135$; $p < 0,05$), dok je najslabiji prediktor, EI, bila negativnog predznaka ($\beta = -0,130$; $p < 0,05$). U Tablici 3 također su prikazani koeficijenti multiple regresije koji nam daju informaciju o korelaciji između kriterija i linearne kombinacije prediktora (koeficijent multiple korelacije *R*) te postotku objašnjene varijance kriterija temeljem linearne kombinacije prediktora (koeficijent determinacije *R*²). Vidljivo je kako su EI, makijavelizam, narcizam i psihopatija u međusobnoj korelaciji s izbjegavanjem koja iznosi $R = 0,559$ te su objasnili 31,3% varijance izbjegavanja.

Testiranjem značajnosti koeficijenata multiple korelacije, potvrđena je značajnost na populacijskoj razini (prilagođeni $R^2 = 0,298$; $F = 21,597$ uz $df1 = 6$, $df2 = 285$ i $p < 0,001$).

U nastavku su opisani rezultati multiple regresijske analize za drugi kriterij, anksioznost. Spol nije uvršten kao prediktor zbog neznačajne korelacije sa anksioznošću ($r = -0,021$; $p < 0,05$).

Tablica 4. *Rezultati multiple regresijske analize s anksioznošću kao kriterijem*

	Nestandardizirani koeficijenti		Standardizirani koeficijenti	<i>t</i>	<i>p</i>
	<i>B</i>	<i>S_{error}</i>	β		
Emocionalna inteligencija	-0,137	0,090	-0,089	-1.532	0,127
Makijavelizam	0,289	0,097	0,186	2.982	0,003
Narcizam	0,121	0,102	0,071	1.182	0,238
Psihopatija	0,045	0,116	0,024	0,388	0,699
Samopoštovanje	-0,667	0,092	-0,427	-7.278	0,000
<i>R</i>				0,536	
R^2				0,287	
Prilagođeni R^2				0,275	
Standardna pogreška				9,085	

Napomena: *** $p < 0,001$

U regresijskom modelu sa anksioznošću kao kriterijem jedini značajni prediktori bili su samopoštovanje ($\beta = -0,427$; $p < 0,001$), negativan, ujedno i najsnažniji prediktor te pozitivan prediktor makijavelizam ($\beta = 0,186$; $p < 0,01$). Narcizam ($\beta = 0,071$; $p > 0,05$), psihopatija ($\beta = 0,024$; $p > 0,05$) i EI ($\beta = -0,089$; $p > 0,05$) nisu bili značajni prediktori anksioznosti u ovom regresijskom modelu. Koeficijent multiple regresije (*R*) pokazuje nam kako je korelacija EI, makijavelizma, narcizma i psihopatije s anksioznošću 0,536 te da su objasnili 28,7% varijance anksioznosti. Testiranjem značajnosti koeficijenata multiple korelacije, potvrđena je značajnost na populacijskoj razini (prilagođeni $R^2 = 0,275$, $F = 23,024$ uz $df1 = 5$, $df2 = 286$ i $p < 0,001$).¹

¹ Važno je napomenuti kako se nulte korelacije i rezultati regresijskih analiza ne razlikuju bitno ako se isključe muški sudionici, što vrijedi za sve rezultate ovog istraživanja.

5. Rasprava

Cilj ovog rada bio je ispitati povezanost između emocionalne inteligencije, osobina mračne trijade, samopoštovanja i dimenzija privrženosti partneru te utvrditi mogu li i u kojoj mjeri navedeni konstrukti predvidjeti različite stilove privrženosti partneru. U nastavku će biti istaknuti najvažniji rezultati ovog istraživanja te će isti biti interpretirani i stavljani u kontekst nalaza prethodnih istraživanja. Za početak je pružen osvrt na deskriptivne podatke varijabli ovog istraživanja, budući da se radi o pitanju koje je slabije istraženo u Hrvatskoj te kako bi se pridonijelo teorijskim saznanjima o ovim konstruktima.

Emocionalna inteligencija je bila je negativno asimetrično distribuirana na uzorku ovog istraživanja, koji se sastojao od sudionika mlađe i srednje odrasle dobi u Hrvatskoj tj. rezultati na upitniku iste bili su grupirani oko viših vrijednosti. EI je u istraživanjima uglavnom bila mjerena pomoću UEK-45 upitnika te je tada također bila negativno asimetrično distribuirana na svim trima subskalama tog upitnika koje predstavljaju određene sposobnosti EI, kao i na ukupnom rezultatu koji predstavlja globalnu EI (Pongrac, 2017; Svoboda, 2013). Naime, EI je jedna od sposobnosti koja je uvelike nužna za čovjekovo socijalno, ali i sveukupno funkcioniranje (Fitness, 2001) te mentalno zdravlje, sreću i subjektivnu dobrobit zato što se ovladavanje vlastitim emocijama odražava na mnoga područja života (Furr, 2005). Dakle radi se o sposobnosti za koju je normalno i poželjno da bude što više izražena kod pojedinca. Zbog svega navedenog možemo zaključiti da grupiranje rezultata sudionika oko viših vrijednosti nije iznenađujuće, a potvrđuje i da rezultati dobiveni uporabom skraćene verzije Takšićeva upitnika (UEK-15) kao mjere globalne emocionalne inteligencije, pokazuju slične obrasce kao i kada je EI mjerena pomoću dužih verzija istog upitnika. Nadalje, Svoboda (2013) u svom istraživanju opisuje spolne razlike u EI koje su prisutne u svim trima sposobnostima EI kao i u globalnoj EI, na način da žene imaju više izraženu EI od muškaraca. Činjenica da se uzorak ovog istraživanja sastoji dominantno od žena dodatno potkrepljuje ovaj nalaz.

Osobina mračne trijade narcizam imala je simetričnu raspodjelu, a rezultati su se grupirali oko srednjih vrijednosti. Raspodjela rezultata sudionika na subskali makijavelizma bila je blago pozitivno asimetrična te su se isti grupirali prema srednjim i nešto nižim vrijednostima od teorijske sredine skale. Raspodjela psihopatije bila je pozitivno asimetrična, a rezultati sudionika su se grupirali oko nižih vrijednosti. Ovi su rezultati također očekivani jer se, prema prethodnim

istraživanjima, radi o osobinama maladaptivnog i zlonamjernog karaktera za koje nije karakteristično da su izražene u visokoj mjeri (Paulhus i Williams, 2002). Stoga, očekivano je da će se rezultati grupirati oko nižih, eventualno srednjih vrijednosti. Prethodna istraživanja pokazala su slične rezultate pri čemu su se rezultati sudionika na subskali psihopatije grupirali oko nižih vrijednostima nego što je to bio slučaj kod ostalih osobina mračne trijade (Jonason i Kavanagh, 2010; Pavlović i Rajter, 2020). To je razumljivo s obzirom da je psihopatija smatrana najekstremnijom i „najmračnijom“ osobinom mračne trijade (Furnham i suradnici, 2013), a utvrđene su spolne razlike pokazale da je i dodatno niža kod žena (Jonason i Kavanagh, 2010; Pavlović i Rajter, 2020), od kojih se većinski sastoji uzorak ovog istraživanja. Stoga nije neobično da se rezultati sudionika na upitniku psihopatije grupiraju oko (naj)nižih vrijednosti, međutim o međusobnim razlikama u izraženosti ovih osobina ne možemo sa sigurnošću govoriti jer u ovom istraživanju one nisu testirane. U budućim istraživanjima bilo bi relevantno testirati iste t-testom.

Što se tiče samopoštovanja, rezultati sudionika su se grupirali oko viših vrijednosti te je distribucija bila negativno asimetrična. Samopoštovanje je evaluacijski stav koji pojedinac ima o sebi kao o cjelokupnoj ličnosti (Rosenberg, 1979) i kao takvo nužno je za zdravu i cjelovitu ličnost te je općenito gledano kao ključan indikator pozitivnog mentalnog zdravlja i dobrobiti (Diener i Diener, 1995). Dakle, radi se o temeljnom fenomenu koji je poželjan i opće prisutan te možemo očekivati da će određena razina samopoštovanja biti razvijena kod svih ljudi. Ovaj je nalaz također u skladu s prethodnim istraživanjima (Shen, Liu i Brat, 2021; Mirjanić i Milas, 2011) koji su pokazali da je samopoštovanje u pravilu negativno asimetrično distribuirano.

Što se tiče privrženosti, rezultati sudionika su se kod obaju dimenzija privrženosti, izbjegavanja i anksioznosti, grupirali oko nižih vrijednosti na skali, dok su distribucije obaju varijabli bile su pozitivno asimetrične. S obzirom da su aritmetičke sredine obaju subskala, izbjegavanja i anksioznosti, ispod vrijednosti 36 (Kamenov i Jelić, 2003), rezultati većine sudionika su također ispod te referentne vrijednosti. Možemo zaključiti kako većina sudionika ima dominantno sigurnu privrženost partneru te nisko izraženo izbjegavanje i anksioznost. Prema dvodimenzionalnom modelu privrženosti u odrasloj dobi Hazan i Shaver (1994), nisko izbjegavanje i niska anksioznost formiraju siguran tip privrženosti, a u ovom upitniku nisko znači manje od 36 (Kamenov i Jelić, 2003). To je u skladu s inicijalnim postavkama privrženosti koje je postavila Ainsworth prilikom razvoja tehnike nepoznate situacije gdje je primijetila da je većina

djece imala siguran tip privrženosti (Ainsworth i suradnici, 1971). Novija su istraživanja također potvrdila ove pretpostavke i dobila relativno nisku izraženost dimenzija privrženosti partneru izbjegavanja i anksioznosti (Robbins, 2008; Opat, 2017).

U kontekstu odgovora na prvi problem ovog istraživanja, opisivanje odnosa između emocionalne inteligencije, mračne trijade, samopoštovanja i stilova privrženosti partneru, u nastavku će biti opisane i komentirane dobivene korelacije među varijablama.

Počevši ponovno od emocionalne inteligencije, sudionici koji su imali više izraženu EI, imali su manje izražene osobine mračne trijade makijavelizam i psihopatiju, ali više izražen narcizam. Ovi su rezultati u potpunosti u skladu s očekivanjima postavljenim na početku istraživanja. Autori mnogih prethodnih istraživanja navode kako osobine mračne trijade uglavnom negativno koreliraju sa EI (Walker, Double i Birney, 2021). Nadalje, istraživanje Petrides i suradnika (2011) dobilo je rezultate da je globalna EI, mjerena kao osobina ličnosti, negativno povezana s makijavelizmom i psihopatijom, a pozitivno s narcizmom. Negativne korelacije s makijavelizmom i psihopatijom idu u prilog činjenici da osobe s visokom EI vide sebe kao empatične i dobronamjerne, što je upravo suprotnost opisu ovih osobina mračne trijade (Rushton i suradnici, 2009). Također očekivana, pozitivna korelacija s narcizmom se, kao što je već spomenuto, tumači na način da je osobama s visokom EI ponekad svojstveno visoko samopouzdanje prilikom ostvarivanja ciljeva te oholo i nadmoćno ponašanje (Petrides, 2010). Drugo se moguće objašnjenje odnosi na činjenicu da je za sve osobine mračne trijade pa tako i za narcizam, svojstvena emocionalna manipulacija, za koju autori smatraju da je potencijalna tamna strana EI.

Nadalje, jedna od najsnažnijih korelacija u ovom istraživanju bila je ona između EI i samopoštovanja te možemo zaključiti da sudionici koji imaju više razvijenu EI, generalno više poštuju sami sebe. Ovaj je nalaz također u skladu s očekivanjima i literaturom jer EI omogućava pojedincima da stvore realniju i pozitivniju sliku o sebi (Salovey i Mayer, 1990), a samopoštovanje upravo odražava sliku koju pojedinac ima o sebi (Harter, 1999). Također, kao što je malo prije spomenuto, sposobnosti EI daju pojedincu sigurnosti i samopouzdanje prilikom ostvarivanja ciljeva, što se posljedično može pozitivno odraziti i na pojedinčevo samopoštovanje (Petrides, 2010). Važno je naglasiti kako su ova objašnjenja samo pretpostavke postavljene u prethodnim radovima i ne bi bilo adekvatno uzeti ih kao činjenice.

Dodatno su provjerene korelacije EI sa spolom i dobi, pri čemu korelacija s dobi nije bila značajna, a žene su u pravilu imale razvijeniju emocionalnu inteligenciju od muškaraca. Ovaj rezultat nije istovjetan onom koji bi pružilo testiranje razlika u EI između muškaraca i žena t-testom (Howell, 1997), a provođenje istog nije bilo moguće zbog premalog broja muškaraca u uzorku i nejednakosti skupina. Međutim, u prethodnim su istraživanjima žene imale više izraženu EI od muškaraca i to u svim trima sposobnostima EI kao i u globalnoj EI (Svoboda, 2013) tako da je ovaj nalaz u skladu s prethodnom literaturom i upućuje na to da bi mogle postojati spolne razlike u EI i kada je ona mjerena skraćenom verzijom, UEK-15 upitnikom. Neznačajna korelaciji s dobi mogla bi se potencijalno pripisati činjenici da je EI konceptualizirana kao crta ličnosti, koja se razvija ranije te kasnije uglavnom stagnira i stabilna je kroz život (Mayer i Salovey, 1990), a u ovom su uzorku sudionici odrasle dobi. Iako postoje autori koji tvrde da se EI s godinama razvija i povećava kako se čovjek socijalizira (Kafetsios, 2004), većina ih ipak smatra da je ona stabilna te je ovaj nalaz u skladu s istraživanjima (Gavrilović, 2014).

Osobine mračne trijade također su bile značajno povezane sa samopoštovanjem, na način da su makijavelizam i psihopatija bili negativno povezani sa istim, a narcizam pozitivno. Dakle, sudionici s više izraženim samopoštovanjem u pravilu su imali manje izraženu psihopatiju i makijavelizam, a više izražen narcizam. Ovo je također u skladu s očekivanjima postavljenim na početku istraživanja te s pregledom literature. Kao što je prethodno spomenuto, osobe s izraženim osobinama mračne trijade mogle bi imati nisko samopoštovanje, zbog mnogobrojnih problema u socijalnom funkcioniranju, koji se pak povezuju sa niskom samopoštovanjem (Witt i suradnici, 2011; prema Stenason 2014). Međutim, važno je naglasiti kako je ovo samo nagađanje te bi uzrok ove korelacije primjerice mogla biti i društvena poželjnost koja karakterizira sve ove skale. Stoga nije moguće donijeti zaključke o razlogu povezanosti samo temeljem rezultata ovog istraživanja već je potrebno kontrolirati još neke varijable. Narcizam je, prema očekivanjima, pokazao drugačije rezultate od ostalih osobina mračne trijade, a objašnjenja za to su raznolika. Prvo objašnjenje odnosi se na samu činjenicu da narcizam podrazumijeva pretjeranu zaljubljenost u sebe, „napuhano“ visoko mišljenje o sebi i previsoko samopoštovanje, dok ovakva tendencija samouzdanju nije prisutna kod ostalih osobina mračne trijade (Paulhus i Williams, 2002). Drugo moguće objašnjenje leži u rezultatima istraživanja koja pokazuju povezanost makijavelizma i psihopatije sa štetnim psihosocijalnim posljedicama, dok u slučaju narcizma tog efekta nema (Muris i suradnici, 2017). Primjerice Vize i suradnici (2018) su u svom istraživanju ukazali na to

da su makijavelizam i psihopatija pozitivno povezani s internaliziranim simptomima (npr. depresivnost i anksioznost), dok je narcizam u niskoj negativnoj korelaciji s istima. S obzirom da su prijašnja istraživanja dovela su u vezu depresivne simptome i sniženo samopoštovanje (Orth, Robins i Widaman, 2012), očekivano je da će osobe s više izraženim makijavelizmom i psihopatijom u konačnici razviti niže samopoštovanje. S druge strane, makijavelizam je bio asociran s optimističnim pogledom na svijet, sa subjektivnim blagostanjem te u konačnici sa samopoštovanjem (Jonason i sur., 2015; prema Zadro, 2020). Bitno je napomenuti da su korelacije makijavelizma ($r = -0,132, p < 0,05$) i psihopatije ($r = -0,138, p < 0,05$) sa samopoštovanjem, iako značajne, bile vrlo slabe. Autori pojedinih istraživanja su čak pokazali neznačajne korelacije ovih varijabli sa samopoštovanjem (Stenason, 2010), dok su na hrvatskom uzorku studenata Filozofskog fakulteta dobiveni vrlo slični rezultati (Zadro, 2020). Sve u svemu, nalazi su u skladu s očekivanjima i produbljuju spoznaje o odnosu ovih konstrukata i na širem uzorku.

Makijavelizam i psihopatija pokazali su povezanost sa spolom na način da su muškarci u pravilu imali više izražene ove osobine, što upućuje na mogućnost postojanja spolnih razlika u istima. Nažalost, bilo je nemoguće provjeriti spolne razlike na ovom uzorku zbog premalog broja muškaraca, ali su prethodna istraživanja potvrdila da spolne razlike postoje u makijavelizmu i psihopatiji, ali ne i u narcizmu (Pavlović i Rajter, 2020, Wertag i Hanzec, 2013). U ovom istraživanju narcizam nije bio povezan sa spolom, što znači da su rezultati u skladu s dosadašnjim istraživanjima. Jedno od mogućih objašnjenja za ove nalaze je teorija da makijavelizam i psihopatija podrazumijevaju neke dominantno „muške“ obrasce ponašanja i strategije poput pokazivanja moći i kontrole, dok narcizam ne uključuje iste (Jonason, Koenig i Tost, 2010).

Samopoštovanje nije bilo značajno povezano sa spolom ($r = -0,046, p > 0,05$). Taj nalaz upućuje na nepostojanje spolnih razlika u samopoštovanju, ali bi to svakako trebalo testirati t-testom na heterogenom i dovoljno velikom uzorku, sa dovoljnim brojem i muškaraca i žena koji su uključeni u istraživanje. Ovaj je nalaz, unatoč nejednoznačnim rezultatima, u skladu s većinom istraživanja koja govore kako u skupini odraslih nema spolnih razlika u samopoštovanju (Martinez i Dukez, 1991). Kling i suradnici (1999) govore u prilog tome da postoje određena veća nesigurnost žena naspram muškaraca tijekom adolescencije, međutim ove se razlike u samopoštovanju izjednačavaju u odrasloj dobi, a uzorak ovog istraživanja sastoji se od osoba mlađe i srednje odrasle dobi.

Što se tiče dobi, korelacije ni s osobinama mračne trijade, ni sa samopoštovanjem nisu bile značajne. S obzirom da znamo da su osobine mračne trijade osobine ličnosti, znamo da se one razvijaju do odrasle dobi te da su nakon toga više-manje stabilne (Costa, McCrae i Löckenhoff, 2019). Prema mnogim je autorima samopoštovanje također smatrano crtom ličnosti (Leary, 1999), a Orth i Robins (2014) pokazuju kako je samopoštovanje također u pravilu stabilno kroz odraslu dob, baš kao i osobine ličnosti. Međutim, novija istraživanja pokazuju kako su i nakon tog početnog razvoja moguće individualne promjene u osobinama ličnosti (Coste i suradnici, 2019). Te su promjene u samopoštovanju i osobinama ličnosti pod utjecajem specifičnih osobnih iskustava, značajnih događaja, unutarnjih i okolinskih čimbenika, a ne nužno dobi kao takve. Ako povučemo paralelu s ovim zaključcima, izostanak značajne korelacije dobi i ovih varijabli nije iznenađujuć.

U kontekstu ovog, ali i idućeg problema, predviđanja pojedinih dimenzija privrženosti, bit će komentiran odnos svake pojedine varijable ovog istraživanja sa dimenzijama privrženosti partneru. EI je, prema očekivanjima pokazala negativne korelacije s objema dimenzijama privrženosti, dakle sudionici s više izraženom EI pokazali su manje izbjegavanja i anksioznosti prema partneru te su mu bili sigurnije privrženi. Onaj je nalaz također u skladu s literaturom, a već objašnjeni mogući mehanizam povezanosti za ove varijable je putem tehnika koji pojedinac koristi u različitim situacijama u vezi, primjerice prilikom rješavanja konflikata, koje su pod utjecajem i EI i privrženosti (Kokorić i Gabrić, 2009). Također je već spomenuto da se sigurno privržene osobe mogu bolje nositi s negativnim emocijama u socijalnim interakcijama te da koriste pozitivne vještine za regulaciju emocija, u usporedbi s nesigurno privrženima (Cooper, Shaver, i Collins, 1998). Nadalje, korelacije stilova privrženosti i osobina mračne trijade razlikovale su se od osobine do osobine.

Osobe s više izraženim makijavelizmom i psihopatijom imale su više izraženo izbjegavanje i anksioznost u privrženosti partneru. Što se tiče makijavelizma, ovaj je nalaz u skladu s očekivanjima. Literatura je pokazala kako osobe s izraženim makijavelizmom ostvaruju manje bliske i intimne odnose te više izbjegavanja, a njihova se anksioznost u privrženosti manifestira kroz sumnjičavost u partnera i ljubomoru (Čopková i Lörincová, 2021; Ináncsi i suradnici, 2018). Što se tiče psihopatije, nalaz o pozitivnoj povezanosti s anksioznošću nije u skladu s očekivanjima jer je pretpostavljeno da osobe s više izraženom psihopatijom demonstriraju niže razine

anksioznosti. Prema mnogim autorima psihopati nisu skloni anksioznosti zbog svog emocionalno hladnog i rezerviranog karaktera, dok je anksioznost karakterizirana visokom emocionalnošću te emocionalnom nestabilnošću (Cleckley, 1976; prema Savard i suradnici, 2015). Unatoč tome, brojna su istraživanja potvrdila pozitivnu povezanost psihopatije i anksioznosti u privrženosti partneru (Bukač, 2019; Čopková i Lörincová, 2021). Autori nude moguća objašnjenja za ove povezanosti, ali je važno naglasiti da se ponovno radi samo o mogućim objašnjenjima koje ne treba uzeti kao činjenice, već ih je potrebno dodatno ispitati u budućim istraživanjima. Jedno od objašnjenja je da su manipulativnost, bezosjećajnost i egocentričnost zapravo obrambeni mehanizam osobe kojim nastoje prikriti primitivan strah od napuštanja (koji leži u osnovi anksioznosti u privrženosti partneru) (Mayer i suradnici, 2020). Nadalje, prijašnjim istraživanjima dobiveno je kako osobe koje na skali psihopatije postižu više rezultate u svojim romantičnim odnosima obično pokazuju manje obvezivanje te imaju manje povjerenja u partnera (Williams, Spidel i Paulhus, 2005; prema Bukač, 2019). To bi se pak nisko povjerenje moglo manifestirati kroz ljubomoru i popratna ponašanja svojstvena osobama s anksioznim stilom privrženosti partneru. Međutim, također je moguće da su osobe s izraženom psihopatijom manje sklone socijalno poželjnom odgovaranju te manje cenzuriraju odgovore pa je stoga dobivena „umjetna“ povezanost ovih konstrukata. U budućim istraživanjima relevantno je kontrolirati još neke varijable kako bi se detaljnije i jasnije opisao odnos ovih konstrukata. Ono što generalno možemo zaključiti je da su osobine mračne trijade makijavelizam i psihopatija povezane s nesigurnijim stilovima privrženosti, a razlog tomu može biti već spomenut mračan karakter te maladaptivna ponašanja prema partneru koja nisu usmjerena održavanju bliskosti, nego gravitiraju kratkotrajnim i plitkim odnosima (Weiss i suradnici, 2018). Ovi nalazi također imaju smisla jer osobe sa dominantno nesigurnim stilom privrženosti imaju lošu sliku o drugima i generalno lošije emocionalno funkcioniraju, što je karakteristično i za osobe s izraženim osobinama mračne trijade (Bukač, 2019).

S druge strane, narcizam nije pokazao značajnu povezanost ni s anksioznošću ni s izbjegavanjem, što je za izbjegavanje bilo očekivano, međutim za anksioznost je suprotno očekivanjima i navedenim nalazima iz literature. Takav su nalaz dobili i Čopková i Lörincová (2021), a autori to objašnjavaju nepredvidljivom prirodom narcizma koja može varirati od osobe do osobe. Demircioğlu i Göncü (2021) također nisu dobili povezanost narcizma ni s jednim stilom privrženosti. Zanimljivo je primijetiti kako oba ova koriste iste mjere za narcizam, Kratki upitnik

mračne trijade (Jones i Paulhus, 2014), koji je korišten i u ovom istraživanju te je možda i to jedno od mogućih objašnjenja za ovaj nalaz. Naime, čestice koje mjere narcizam u okviru ove skale većinom svojim sadržajem upućuju na visoko samopoštovanje, osjećaj da je osoba rođeni vođa, da je važna i da voli biti u centru pažnje. Međutim, možemo primijetiti da čestice svojim sadržajem ne pokrivaju ništa vezano uz međuljudske odnose ili stavove o tome kako se osoba ponaša prema drugima, kao što je to npr. slučaj kod psihopatije („Istina je da mogu biti zao/zla prema drugima“). Moguće je da ova skala ne zahvaća interpersonalni dio narcizma i stoga ne služi kao potpuna mjera za narcizam, već isključivo indicira dio koji se odnosi na mišljenje pojedinca o samom sebi. Važno je napomenuti da je ovo samo pretpostavka i svakako bi ju trebalo dodatno istražiti u budućim istraživanjima. Apostolou i suradnici (2019) su također ponudili vrlo zanimljivo objašnjenje koje se može odnositi i na odnos narcizma s drugim varijablama. Oni smatraju da su narcisi skloni socijalno poželjnijem odgovaranju i prikazivanju sebe u boljem svjetlu te uspješnijima nego što zapravo jesu iz razloga što takve osobe ne mogu priznati da im nešto ne ide, zbog previsokog mišljenja koje imaju o sebi. Također, moguće je da jednostavno nemaju uvid u to da im nešto ne ide, također zbog grandioznog pogleda na sebe (Apostolou i suradnici, 2019). Ovom ide u prilog ide i činjenica da su narcisoidni pojedinci visoko na dimenziji potrebe za postignućem te žele biti dobri u onome što rade (Raskin i Terry, 1988).

Što se tiče posljednje varijable, samopoštovanja, možemo zaključiti da su osobe koje pokazuju nešto više izbjegavanja i anksioznosti u privrženosti partneru u pravilu imale i nešto niže samopoštovanje. Ovaj je nalaz u skladu s očekivanjima i s literaturom koja govori u prilog tome da je više samopoštovanje povezano sa sigurnom privrženosti (Doinita, 2015). Prethodno je već objašnjeno kako sigurna privrženost uključuje pozitivan pogled na sebe i ono što zaslužujemo, što je upravo i definicija samopoštovanja. Osobe s višim samopoštovanjem sposobnije su voljeti druge jer više vole sebe te posljedično tome doživljavaju pozitivnije i bliže odnose (Kraljević, 2013). Osobe sa sigurnim stilom privrženosti, također su općenito otvorenije i spremnije za ostvarivanje kvalitetnih odnosa (Ainsworth i sur., 1971). Nadalje, osobe nižeg samopoštovanja smatraju da zaslužuju manje ljubavi, češće su u strahu pa su posljedično tome i ljubomorne (Kraljević, 2013), a upravo se tako ponašaju i osobe s anksioznim stilom privrženosti (Kokorić i Gabrić, 2009). Za osobe s više izraženim izbjegavanjem u privrženosti partneru je karakteristično da imaju prikrivenu nesigurnost te stoga radije izbjegavaju previše se približiti partneru, kako bi u konačnici

izbjegli biti povrijeđeni, što se također može protumačiti manjkom samopoštovanja i negativnijim mišljenjem o sebi (Bartholomew i Horowitz, 1991).

Provjerene su još korelacije dobi i spola sa dimenzijama privrženosti partneru. Jedini značajan nalaz odnosio se na izbjegavanje i spol na način da su muškarci pokazivali nešto više izbjegavanja u privrženosti partnerici nego žene. Ovaj nalaz možemo pripisati odgoju i tradicionalnim spolnim ulogama gdje su djevojčice socijalizirane da vrednuju emocionalnu bliskost i zavisnost, a dječaci da vrednuju neovisnost i da budu „snažni“ tj. manje je prihvatljivo da pokazuju svoje osjećaje (Rholes, Simpson i Stevens, 1998). Ovakav nalaz potvrdilo je i istraživanje Scharfe (2017), koje je također pokazalo da žene u pravilu imaju više izraženu anksioznost. Anksioznost se generalno smatra ženskom karakteristikom koja služi kao strategija za održavanje veće bliskosti s partnerom te služi kao svojevrsno „oružje“ u borbi protiv muškarčevih izbjegavajućih karakteristika (Kirkpatrick, 1998). Međutim, mnoga istraživanja nisu potvrdila ove razlike u privrženosti (Kirton, 2000; Forbes i Adam-Curtis, 1999; prema Balent, 2006), baš kao što nije pronađena korelacija anksioznosti i spola u ovom istraživanju. Bitno je naglasiti kako se u slučaju ovih istraživanja radi o korelaciji spola s ovim varijablama, a ne o spolnim razlikama u privrženosti koje su testirane inferencijalnom statistikom, kao što je to slučaj u navedenim istraživanjima. Također, nisu dobivene značajne korelacije dimenzija privrženosti anksioznosti i izbjegavanja s dobi. S obzirom da su sudionici ovog istraživanja bili mlađe i srednje odrasle dobi, ovaj nalaz govori u prilog stabilnosti privrženosti kroz odraslu dob. Točnije, privrženost prema nekim teorijama ne ovisi o dobnoj skupini sudionika, već je individualna za svaku osobu i više je pod utjecajem određenih, značajnih životnih događaja koji mogu dovesti do promjena u istoj (Feeney, 1999; prema Molnar, 2012). Tako su pronađene povezanosti između primjerice uključenosti u zadovoljavajuće veze u ranijoj dobi i sigurnijeg stila privrženosti partneru u kasnijoj dobi, kao što su prekidi veza bili povezani sa promjenom sigurne privrženosti partneru u nesigurnu (Molnar, 2012).

Drugi problem ovog istraživanja odnosio se na mogućnost predviđanja pojedinog stila privrženosti partneru temeljem emocionalne inteligencije, mračne trijade i samopoštovanja. U nastavku će biti objašnjeni i komentirani regresijski modeli.

U prvi regresijski model uvrštene su EI, osobine mračne trijade, samopoštovanje i spol kao prediktori te dimenzija privrženosti partneru izbjegavanje kao kriterij. Spol je dodatno uvršten jer

se u korelacijskoj matrici pokazao značajno povezanim s dimenzijom privrženosti partneru izbjegavanje, radi mogućeg objašnjenja što većeg dijela varijance ovog kriterija. Unutar ovog modela svaki se od prediktora pokazao značajnim, osim narcizma koji nije pokazao niti značajne korelacije s izbjegavanjem, tako da u kontekstu toga ovaj nalaz nije iznenađujući. Mogući razlozi za izostanak povezanosti među ovim varijablama već su prethodno objašnjeni. Svaki od preostalih prediktora unutar ovog modela objasnio je neki svoj, jedinstven dio varijance izbjegavanja. Najsnažniji doprinos objašnjavanju izbjegavanja dali su samopoštovanje i psihopatija, a najslabiji EI i makijavelizam, dok su predznaci prediktora bili u skladu s predznacima korelacije. Moguće je zaključiti kako 31,3% varijance dimenzije privrženosti partneru izbjegavanja pokrivaju ovi konstrukti koji se barem djelomično odnose na socijalno funkcioniranje.

U drugi regresijski model uvršteni su EI, makijavelizam, psihopatija narcizam i samopoštovanje kao prediktori te dimenzija privrženosti partneru anksioznost kao kriterij. Jedini značajni prediktori anksioznosti u ovom modelu bili su samopoštovanje, koje je bilo najsnažniji i negativan prediktor i makijavelizam, pozitivan prediktor. Ovaj je nalaz iznenađujuć s obzirom da su i psihopatija i EI u korelacijskoj matrici pokazali značajnu korelaciju s anksioznošću, međutim unutar ovog modela nisu uspjeli objasniti nikakav jedinstven dio varijance koji već nisu objasnili samopoštovanje ili EI. Narcizam je također bio neznačajan prediktor, ali je bio i neznačajno povezan s anksioznošću, tako da je takav nalaz bio očekivan. U ovom regresijskom modelu objašnjeno je 28,7% varijance anksioznosti.

Ovi su nalazi u potpunosti novi u odnosu na prethodna istraživanja jer su ovakvi regresijski modeli jedinstveni, a svi ovi prediktori nikad dosad nisu stavljeni u odnos s ovim kriterijima. Nadalje, nalazi su u skladu s očekivanjima te nam pružaju nove spoznaje o prirodi privrženosti partneru i predikciji dimenzija iste. Zanimljivo je primijetiti kako se oba modela u doprinos EI i makijavelizma vidljivo smanjio u odnosu na početne korelacije, a u slučaju predviđanja anksioznosti ovaj doprinos čak i nije bio značajan kada su u model uvrštene sve varijable. To znači da su, primjerice, psihopatija i samopoštovanje već objasnili i određen dio varijance koji je zajednički kriterijima s makijavelizmom i EI. Primjerice, veći dio izbjegavanja (ili anksioznosti) je zajednički psihopatiji nego makijavelizmu, što može tumačiti na način da su osobe s više izraženim izbjegavanjem sličnije osobama s više izraženom psihopatijom, nego makijavelizmom. Dakle, više su površne, okrutne, emocionalno distancirane uz manjak osjećaja krivnje i kajanja te

sniženu anksioznost (Furnham i suradnici, 2013). Ove su dvije varijable dovedene u ovakav odnos zbog snage njihove međusobne korelacije koja je iznosila $r = 0,545$. U prethodnim istraživanjima dobivene su slične korelacije tako da ovaj nalaz nije iznenađujući, a govori u prilog tome da su makijavelizam i psihopatija vrlo slični konstrukti (Jones i Paulhus, 2014; Demircioğlu i Göncü, 2021). Nadalje, EI i samopoštovanje su također bile snažno povezane ($r = 0,454$) te je uočen sličan trend, u prisustvu samopoštovanja EI postaje neznačajan prediktor anksioznosti, a kod izbjegavanja se njen doprinos smanjuje. Stoga bismo primjerice mogli reći da je EI povezana sa anksioznošću preko samopoštovanja te da samopoštovanje dijeli više varijance s izbjegavanjem od EI. Međutim, za donošenje ovakvih zaključaka potrebno je ispitati medijacijske efekte između ovih varijabli, što bi se primjerice moglo učiniti u budućim istraživanjima. To u dosadašnjoj literaturi nije istraživano tako da ove nalaze nije moguće u potpunosti usporediti s prethodnim istraživanjima.

5.1. Metodološka ograničenja, praktične implikacije i prijedlozi za buduća istraživanja

U ovom će dijelu biti opisani neki nedostaci ovog istraživanja, praktične implikacije istoga te će biti predložen smjer u kojem bi se spoznaje iz ovog rada mogle nadopuniti i proširiti budućim istraživanjima.

Jedan od glavnih nedostataka odnosi se na postupak ovog istraživanja, točnije na način provedbe putem interneta. Iako je vrlo ekonomično i jednostavno, ovakvo provođenje istraživanja nam ne pruža mogućnost kontroliranja uvjeta u kojima se ono odvija. Moguće je da sudionici primjerice shvate ispunjavanje manje ozbiljno s obzirom da ne dolazi do interakcije između istraživača i sudionika. Nadalje, moguće je i da sudionici ne razumiju pojedina pitanja, a ne mogu direktno upitati ispitivača za pojašnjenje. Ovi su nedostaci nastojani biti ispravljani jasnom i detaljnom uputom za sudionike koja im je objašnjavala svrhu istraživanja, ali i pojašnjavala način ispunjavanja, uz zamolbu da upitnik rješavaju iskreno. Sudionicima je također pružen kontakt od ispitivača kako bi mu se mogli obratiti radi eventualnih pitanja i nedoumica. *Online* provođenje također ograničava reprezentativnost uzorka jer se isti sastoji samo od sudionika koji su korisnici društvenih mreža koje su korištene za distribuciju instrumenta ovog istraživanja (Instagram, Facebook, LinkedIn, elektronska pošta). Unatoč tome, ovakav način provođenja istraživanja je vrlo ekonomičan, a danas je sve popularniji zbog sve veće popularnosti i dostupnosti interneta različitim skupinama iz populacije (Petrović, 2014).

Nadalje, drugi potencijalni nedostatak ovog istraživanja povezan je s načinom prikupljanja podataka i odnosi se na uzorak. Naime, sudionici su dobrovoljno pristupali upitniku te dijelili isti što znači da samo uzorkovanje djelomično provedeno metodom snježne grude i nije bilo u potpunosti pod kontrolom istraživača. Dobiveni uzorak ovog istraživanja svakako je bio prigodni, što ograničava mogućnost generalizacije podataka na populaciju. U budućim bi istraživanjima bilo relevantno uključiti više sredstava te tako omogućiti prikupljanje probabilističkog ili barem heterogenog uzorka kako bi se povećala mogućnost generalizacije podataka. Nadalje, upitno je koliko ovaj uzorak dobro odražava ciljanu populaciju sudionika mlađe i srednje odrasle dobi u Republici Hrvatskoj jer se od prvenstveno sastoji od većine žena (77,4%), te većine osoba mlađe odrasle dobi (79,8%) zbog njihove dostupnosti, spremnosti za rješavanje ovog upitnika i većeg odaziva. Takav nesrazmjer između skupina na uzorku ove veličine otežava mogućnost generalizacije te onemogućava provjeru dobnih i spolnih razlika, što bi bilo vrlo relevantno i zanimljivo provjeriti u budućim istraživanjima jer su za većinu varijabli dosadašnji nalazi o tom pitanju nejednoznačni. Bilo bi zanimljivo provjeriti spolne razlike u aritmetičkim sredinama, korelacijama i regresijskim modelima.

Sljedeći se potencijalni nedostatak odnosi na mjerne instrumente ovog istraživanja te činjenicu da su svi oni upitnici samoiskaza koji bi mogli biti pod djelovanjem methodske varijance. Sudionici moraju samostalno dati svoju procjenu prilikom odgovora na tvrdnje te u tom slučaju često ne možemo biti sigurni u njihovu iskrenost, ali i sposobnost uvida prilikom generiranja odgovora. Ostali autori primjerice kritiziraju postojeće mjere mračne trijade zbog visokog stupnja samosvijesti koji je potreban za samoprocjenu, a koji često osobe sa više izraženim osobinama mračne trijade nemaju u dovoljnoj mjeri (O'Boyle i suradnici, 2012). Također, pojedine se čestice odnose na fenomene koji nisu poželjni i socijalno odobravani – primjerice čestica „Istina je da mogu biti zao/zla prema ljudima“ u subskali Kratkog upitnika mračne trijade koja se odnosi na psihopatiju. Takve tvrdnje nose potencijalu opasnost od socijalno poželjnog odgovaranja i sklonosti sudionika da se prikazuju u boljem svjetlu nego što jesu. Ovaj se problem također nastoji barem djelomično staviti pod kontrolu davanjem adekvatne upute sudionicima i objašnjavanjem da su rezultati anonimni i da se obrađuju na grupnoj razini. Nadalje, problematika neiskrenog i socijalno poželjnog odgovaranja sudionika je česta u istraživanjima te su stoga razvijene skale za njezino dodatno kontroliranje koje bi bilo korisno uključiti u buduća istraživanja (npr. Skala samozavaravanja i upravljanja dojmova; BIDR, Paulhus 1991). Za dobivanje bolje slike o stvarnoj

izraženosti ovih fenomena bilo bi korisno ubuduće uključiti još neke mjere procjene koje nisu upitnici samoiskaza ili, zbog nedostatka istih, uključiti i procjenu osobe od primjerice njoj bliskih ljudi ili partnera pa promatrati podudaranje u tim rezultatima. Konkretno što se tiče mjere narcizma, bilo bi korisno uključiti još neke upitnike koje mjere isti, primjerice sa nekoliko subskala, sa više čestica te sa česticama koje se odnose na socijalno funkcioniranje osoba s narcizmom pa provjeriti bi li korelacije sa dimenzijama privrženosti i dalje bile neznačajne.

Važno je napomenuti i korelacijsku prirodu ovog istraživanja kao potencijalni nedostatak. Naime, korelacijsko nam istraživanje ne dopušta donošenje zaključaka o uzročno posljedičnim vezama među konstruktima. Stoga, sva moguća objašnjenja su samo mogućnosti i pretpostavke koje je potrebno dodatno provjeriti istraživanjima drugačije prirode. To bi primjerice mogla biti longitudinalna istraživanja i eksperimenti koji nam pružaju drugačije zaključke.

Unatoč pojedinim slabostima, ovo je istraživanje prvo u Republici Hrvatskoj koje je dovelo u odnos sve ove konstrukte; emocionalnu inteligenciju, osobine mračne trijade, samopoštovanje i privrženost partneru. Time je doprinijelo razumijevanju prirode ovih konstrukata i funkcioniranja pojedinaca u romantičnim odnosima. Regresijski modeli postavljeni u ovom istraživanju objasnili su značajan dio varijance pojedinih dimenzija privrženosti partneru. Dakle, istraživanje obogaćuje teorijske spoznaje o ovim fenomenima koji su u RH relativno malo istraživani. Uporaba pojedinih upitnika poput UEK-15, koji je dosada manje korišten doprinosi spoznajama o samom upitniku i njegovim metrijskim karakteristikama. U budućim istraživanjima bi također bilo zanimljivo uključiti još neke konstrukte koje odražavaju funkcioniranje pojedinca u romantičnim vezama, poput zadovoljstva vezom, ljubomore, ostvarene bliskosti s partnerom i slično. Nadalje, moguće je uvesti neke ponašajne mjere, koje detektiraju korištenje nekih specifičnih mehanizama i taktika koje koriste pojedinci u vezi pa njih asociirati s konstruktima ovog istraživanja te promatrati moguće medijacijske veze među njima. Privrženost partneru može se zamijeniti s privrženosti prijatelju ili članu obitelji pa ponovno promatrati odnos ovih konstrukata.

6. Zaključak

Cilj ovog rada bio je opisati odnos između emocionalne inteligencije, mračne trijade, samopoštovanja i stilova/dimenzija privrženosti partneru te predvidjeti pojedini stil privrženosti partneru temeljem emocionalne inteligencije, mračne trijade i samopoštovanja.

Prvo je ispitano u kakvom su međusobnom odnosu emocionalna inteligencija, mračna trijada, samopoštovanje i dimenzije privrženosti partneru. Utvrđeno je da su dimenzije privrženosti partneru anksioznost i izbjegavanje negativno povezane s emocionalnom inteligencijom i samopoštovanjem, što je bila prva hipoteza. Druga hipoteza bila je da je izbjegavanje neznačajno povezano s narcizmom, a pozitivno s makijavelizmom i psihopatijom. Hipoteza je u potpunosti potvrđena te je utvrđeno da je izbjegavanje pozitivno povezano s psihopatijom i makijavelizmom, ali nije značajno povezano s narcizmom. Treća je hipoteza pretpostavljala da je anksioznost pozitivno povezana s narcizmom i makijavelizmom, a negativno s psihopatijom. Hipoteza većinski nije potvrđena te je utvrđeno da je anksioznost pozitivno povezana s makijavelizmom i psihopatijom, a s narcizmom nije značajno povezana. Četvrta hipoteza bila je da su osobine mračne trijade psihopatija i makijavelizam negativno povezane sa samopoštovanjem i emocionalnom inteligencijom, što je i utvrđeno. Utvrđeno je i da je osobina mračne trijade narcizam pozitivno povezana sa samopoštovanjem i emocionalnom inteligencijom, što je bila četvrta hipoteza. Peta hipoteza bila je da je emocionalna inteligencija pozitivno povezana sa samopoštovanjem te je i ona potvrđena.

Drugi se problem odnosio na mogućnost predviđanja pojedinih dimenzija privrženosti partneru putem emocionalne inteligencije, mračne trijade i samopoštovanja, a hipoteze su pretpostavljale da je isto moguće. Utvrđeno je da je moguće predvidjeti dimenziju privrženosti partneru izbjegavanje temeljem emocionalne inteligencije, mračne trijade i samopoštovanja (i spola), a navedene varijable su objasnile 31,3% varijance izbjegavanja. Narcizam je se pokazao neznačajnim prediktorom, dok su svi ostali prediktori u modelu značajno pridonijeli predviđanje izbjegavanja. Također je utvrđeno je da je moguće predvidjeti dimenziju privrženosti partneru anksioznost temeljem emocionalne inteligencije, mračne trijade i samopoštovanja, a navedene varijable su objasnile 28,7% varijance anksioznosti. Jedini značajni prediktori anksioznosti bili su makijavelizam i samopoštovanje. Predznaci prediktora su odgovarali predznacima korelacija.

7. Literatura

- Adams, H. M., Luevano, V. X. i Jonason, P. K. (2014). Risky business: Willingness to be caught in an extra-pair relationship, relationship experience, and the Dark Triad. *Personality and individual differences*, 66, 204-207.
<https://doi.org/10.1016/j.paid.2014.01.008>
- Ainsworth, M. D. S., Bell, S. M. i Stayton, D. J. (1971). Individual differences in strange situation behaviour of one-year-olds. U H.R. Schaffer (ur.) *The origins of human social relations* (str. 17-57). Academic Press.
- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E. i Wall, S. N. (2015). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. New York: Psychology Press.
<https://doi.org/10.4324/9780203758045>
- Alegre, A. (2012). The Relation Between the Time Mothers and Children Spent Together and the Children's Trait Emotional Intelligence. *Child Youth Care Forum*, 41, 493-508.
<https://doi.org/10.1007/s10566-012-9180-z>
- Apostolou, M., Paphiti, C., Neza, E., Damianou, M. i Georgiadou, P. (2019). Mating performance: exploring emotional intelligence, the dark triad, jealousy and attachment effects. *Journal of Relationships Research*, 10.
<https://doi.org/10.1017/jrr.2018.22>
- Austin, E. J., Farrelly, D., Black, C. i Moore, H. (2007). Emotional intelligence, Machiavellianism and emotional manipulation: Does EI have a dark side?. *Personality and individual differences*, 43(1), 179-189.
<https://doi.org/10.1016/j.paid.2006.11.019>
- Balent, B. (2006). *Povezanost dimenzija privrženosti u odrasloj dobi, emocionalne empatije i povrijeđenosti u djetinjstvu*. Diplomski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet u Zagrebu.
- Bartholomew, K. i Horowitz, L.M. (1991). Attachment styles among young adults: a test of four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61, 226-244.
<https://doi.org/10.1037/0022-3514.61.2.226>
- Berk, L. E. (2008). *Psihologija cjeloživotnog razvoja*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Bibi, S., Saqlain, S. i Mussawar, B. (2016). Relationship between emotional intelligence and self esteem among Pakistani university students. *Journal of Psychology & Psychotherapy*, 6(4), 1-6.
<http://dx.doi.org/10.4172/2161-0487.1000279>
- Bukač, I. (2019). *Odnos mračne tetrade, zadovoljstva vezom i privrženosti partneru*. Diplomski rad. Osijek: Sveučilište u Osijeku, Filozofski fakultet.

- Bretherton, I. i Munholland, K. A. (2008). Attachment Theory within a Modern Evolutionary Framework. U: Cassidy, J. i Shaver, P. R. (ur.). *Handbook of Attachment Second Edition: theory, research and clinical applications* (str. 102-131). Guilford Press.
- Bowlby, J. (1988). *A secure base: clinical application of attachment theory*. London: Routledge.
- Brdovčak, B., Merkaš, M. i Šakić Velić, M. (2018). Uloga nade i samopoštovanja u odnosu ekonomskoga pritiska i zadovoljstva životom adolescenata. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 27(1), 87-108.
<https://doi.org/10.5559/di.27.1.05>
- Brennan, K. A., Clark, C. L. i Shaver, P. R. (1998). Self-report measurement of adult attachment: An integrative overview.
- Brewer, G. i Abell, L. (2015). Machiavellianism in long-term relationships: Competition, mate retention and sexual coercion. *Scandinavian Journal of Psychology*, 56(3), 357-362.
<https://doi.org/10.1111/sjop.12200>
- Brewer, G., Bennett, C., Davidson, L., Ireen, A., Phipps, A. J., Stewart-Wilkes, D. i Wilson, B. (2018). Dark triad traits and romantic relationship attachment, accommodation, and control. *Personality and Individual Differences*, 120, 202-208.
<https://doi.org/10.1016/j.paid.2017.09.008>
- Carević, I. (2019). *Odnos kvalitete prijateljstva i mračne trijade. Diplomski rad. Zadar: Sveučilište u Zadru, Odsjek za psihologiju*.
- Cheung, C. K., Cheung, H. Y. i Hue, M. T. (2015). Emotional intelligence as a basis for self-esteem in young adults. *The Journal of psychology*, 149(1), 63-84.
<https://doi.org/10.1080/00223980.2013.838540>
- Chin, K., Atkinson, B. E., Raheb, H., Harris, E. i Vernon, P. A. (2017). The dark side of romantic jealousy. *Personality and Individual Differences*, 115, 23-29.
<https://psycnet.apa.org/doi/10.1016/j.paid.2016.10.003>
- Colin, V. L. (1996). *Human attachment*. Philadelphia: Temple University Press.
- Collins, N. L. i Read, S. J. (1990). Adult attachment, working models and relationship quality in dating couples. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58, 644-663.
<https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0022-3514.58.4.644>
- Cooper, M. L., Shaver, P. R. i Collins V. L. (1998). Attachment styles, emotion regulation, and adjustment in adolescence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(5), 1380-1397.
<https://doi.org/10.1037//0022-3514.74.5.1380>
- Costa Jr, P. T., McCrae, R. R. i Löckenhoff, C. E. (2019). Personality across the life span. *Annual review of psychology*, 70, 423-448.
<https://psycnet.apa.org/doi/10.1146/annurev-psych-010418-103244>

- Crowell, J. A., Fraley, R. C. i Shaver, P. R. (1999). Measurement of individual differences in adolescent and adult attachment. U Cassidy, J. i Shaver, P. R. (ur.), *Handbook of Attachment - Theory, research and clinical applications* (str. 434-468). Guilford Press.
- Čopková, R. i Lörincová, E. (2021). The Dark Triad, Love Components, and Attachment Styles in Romantic Relationship Experiencing During Young Adulthood. *Interpersona: An International Journal on Personal Relationships*, 15(2), 212-232.
<https://doi.org/10.5964/ijpr.4687>
- Darwin C. (1859). *On the Origin of Species by Means of Natural Selection*. London: John Murray.
- DeHart, T., Pelham, B. i Murray, S. (2004). Implicit dependency regulation: Self-esteem, relationship closeness, and implicit evaluations of close others. *Social Cognition*, 22, 126–146.
<https://psycnet.apa.org/doi/10.1521/soco.22.1.126.30986>
- Demircioğlu, Z. I. i Göncü Köse, A. (2021). Effects of attachment styles, dark triad, rejection sensitivity, and relationship satisfaction on social media addiction: A mediated model. *Current Psychology*, 40(1), 414-428.
<https://psycnet.apa.org/doi/10.1007/s12144-018-9956-x>
- Diamond, L. M. (2001). Contribution of psychophysiology to research on adult attachment: Review and recommendations. *Personality and Social Psychology Review*, 5 (4), 276-295.
https://psycnet.apa.org/doi/10.1207/S15327957PSPR0504_1
- Diener, E. i Diener, M. (1995.), Cross-Cultural Correlates of Life Satisfaction and Self-Esteem. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68 (4): 653-663.
<https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0022-3514.68.4.653>
- Doinita, N. E. (2015). Adult attachment, self-esteem and emotional intelligence. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 187, 570-574.
<http://dx.doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.03.106>
- Fitness, J. (2001). Emotional intelligence and intimate relationships. U J. Ciarrochi, J. P. Forgas i J. D. Mayer (ur.), *Emotional intelligence in everyday life: A scientific inquiry* (str. 98–112). Psychology Press.
- Furnham, A., Richards, S. C. i Paulhus, D. L. (2013). The Dark Triad of Personality: A 10 Year Review. *Social and Personality Psychology Compass*, 7(3), 199–216.
<http://dx.doi.org/10.1111/spc3.12018>
- Galić, I. (2019). *Odnos potrebe za dramatiziranjem, privrženosti partneru i zadovoljstva vezom*. Diplomski rad. Osijek: Sveučilište u Osijeku, Filozofski fakultet.
- Gardner, F. E. M. (1987). Positive interaction between mothers and conduct-problem children: Is there training for harmony as well as fighting? *Journal of Abnormal Child Psychology*, 15, 283–293.
<https://doi.org/10.1007/bf00916355>

- Gavrilović, N. (2014). *Depresivnost, emocionalna inteligencija i mjesto kontrole*. Diplomski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet.
- Griffin, D, Bartholomew, K. (1994). Models of the self and other: Fundamental dimensions underlying measures of adult attachment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 64, 430-445.
<https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0022-3514.67.3.430>
- Hamarta, E., Deniz, M. i Saltali, N. (2009). Attachment Styles as a Predictor of Emotional Intelligence. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 9(1), 213-229.
- Hare, R. D. (1999). Psychopathy as a risk factor for violence. *Psychiatric Quarterly*, 70 (3), 1881 – 197.
<https://doi.org/10.1023/a:1022094925150>
- Harter, S. (1999). *The construction of the self: A developmental perspective*. New York: The Guilford Press.
- Hazan, C. i Shaver, P.R. (1994). Attachment as an organisational framework for research on close relationships. *Psychological Inquiry*, 5, 1-22.
https://psycnet.apa.org/doi/10.1207/s15327965pli0501_1
- Hazan, C. i Shaver, P.R. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of personality and social psychology*, 52(3), 511.
<https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0022-3514.52.3.511>
- Howell, D.C. (1997). *Statistical methods for psychology*. Belmont, CA: Duxbury Press.
- Hudj, T. (2019). *Uloga emocionalne inteligencije u načinu upoznavanja i kvaliteti romantične veze*. Diplomski rad. Osijek: Sveučilište u Osijeku, Filozofski fakultet.
- Ináncsi, T., Pilinszki, A., Paál, T. i Láng, A. (2018). Perceptions of close relationship through the machiavellians dark glasses: Negativity, distrust, self-protection against risk and dissatisfaction. *Europe's journal of psychology*, 14(4), 806-830.
<https://doi.org/10.5964/ejop.v14i4.1550>
- Inancsi, T., Lang, A. i Bereczkei, T. (2016). A Darker Shade of Love: Machiavellianism and Positive Assortative Mating Based on Romantic Ideals, *Europe's Journal of Psychology*, 12 (1), 137-152.
<http://dx.doi.org/10.5964/ejop.v12i1.1007>
- Jerković, V. (2005). *Privrženost i psihološka prilagodba studenata*. Diplomski rad. Zagreb: Filozofski fakultet u Zagrebu.
- Jonason, P. K. i Kavanagh, P. (2010). The dark side of love: Love styles and the Dark Triad. *Personality and Individual Differences*, 49(6), 606-610.
<http://dx.doi.org/10.1016/j.paid.2010.05.030>

- Jonason, P. K., Koenig, B. L. i Tost, J. (2010). Living a fast life: The Dark Triad and life history theory. *Human Nature*, 21(4), 428–442.
<https://psycnet.apa.org/doi/10.1007/s12110-010-9102-4>
- Jonason, P. K., Li, N. P. i Teicher, E. A. (2010). Who is James Bond?: The dark Triad as an Agentic Social Style, *Individual Differences Research*, 8 (2), 111-120.
- Jonason, P. K., Lyons, M. i Bethell, E. (2014). The making of Darth Vader: Parent–child care and the Dark Triad. *Personality and Individual Differences*, 67, 30-34.
<https://psycnet.apa.org/doi/10.1016/j.paid.2013.10.006>
- Jones, D. N. i Paulhus, D. L. (2014). Introducing the short dark triad (SD3) a brief measure of dark personality traits. *Assessment*, 21(1), 28-41.
<http://dx.doi.org/10.1177/1073191113514105>
- Joseph, D. L. i Newman, D. A. (2010). Emotional intelligence: an integrative meta-analysis and cascading model. *Journal of applied psychology*, 95(1), 54.
<https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/a0017286>
- Kafetsios, K. (2004). Attachment and emotional intelligence abilities across the life course. *Personality and individual Differences*, 37(1), 129-145.
<https://psycnet.apa.org/doi/10.1016/j.paid.2003.08.006>
- Kamenov, Ž. i Jelić, M. (2003). Validacija instrumenta za mjerenje privrženosti u različitim vrstama bliskih odnosa: Modifikacija Brennanova Inventara iskustava u bliskim vezama. *Suvremena psihologija*, 6, 73-91.
- Kardum, I., Hudek-Knezevic, J., Mehic, N. i Pilek, M. (2018). The effects of similarity in the dark triad traits on the relationship quality in dating couples. *Personality and individual differences*, 131, 38-44.
<https://psycnet.apa.org/doi/10.1016/j.paid.2018.04.020>
- Kircaburun, K., Demetrovics, Z. i Tosuntaş, Ş. B. (2019). Analyzing the links between problematic social media use, dark triad traits, and self-esteem. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 17(6), 1496-1507.
<https://psycnet.apa.org/doi/10.1007/s11469-018-9900-1>
- Kirkpatrick, L. A. (1998). Evolution, pair bonding, and reproductive strategies: A reconceptualization of adult attachment. U J. A. Simpson i W. S. Rholes (ur.), *Attachment theory and close relationships* (str. 353-393). Guilford Press.
- Kline, T. (2005). *Psychological testing: A practical approach to design and evaluation*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Kling, K. C., Hyde, J. S., Showers, C. J. i Buswell, B. N. (1999). Gender differences in self-esteem: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 125(4), 470–500.
<https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0033-2909.125.4.470>

- Kokorić, B. S. (2006). Uloga roditeljske skrbi u formiranju stilova privrženosti djece u djetinjstvu i odrasloj dobi. *Dijete i društvo*, 8 (1), 65-84.
- Kokorić, S.B. i Gabrić, M. (2009). Razlike u ljubavnim vezama studenata sa sigurnim i nesigurnim stilovima privrženosti. *Ljetopis socijalnog rada*, 16 (3), 551-572.
- Komšo, T., Burić, I. i Vidaković, M. (2018). Subjektivna dobrobit: uloga emocionalne kompetentnosti i dimenzija privrženosti. *Suvremena psihologija*, 21(1), 57-73.
<http://dx.doi.org/10.21465/2018-SP-211-04>
- Kraljević, T. (2013). *Pozitivna iluzija u vezi, samopoštovanje i uspješnost veze*. Diplomski rad. Osijek: Sveučilište u Osijeku, Filozofski fakultet.
- Krumenacker, J. B. (2019). *The Dark Triad of Personality: The Relation to Attachment and Observing Ego*. Pittsburgh: Carlow University.
- Lacković-Grgin, K. (1994). *Samopoimanje mladih*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Lazarus, R. S. i Folkman, S. (1984). *Stress, appraisal, and coping*. New York: Springer publishing company.
- Leary, M. R. (1999). Making sense of self-esteem. *Current directions in psychological science*, 8(1), 32-35.
<https://psycnet.apa.org/doi/10.1111/1467-8721.00008>
- Martinez, R. i Dukes, R. L. (1991). Ethnic and gender differences in self-esteem. *Youth & Society*, 22(3), 318-338.
<https://psycnet.apa.org/doi/10.1177/0044118X91022003002>
- Mayer, J., Savard, C., Brassard, A., Lussier, Y. i Sabourin, S. (2020). Subclinical psychopathic traits and romantic attachment in treatment-seeking couples. *Journal of Marital and Family Therapy*, 46(1), 165-178.
<https://doi.org/10.1111/jmft.12387>
- Mayer, D., Salovey, P. i Caruso, D. R. (2004.). Emotional Intelligence: Theory, Findings, and Implications. *Psychological Inquiry*, 15 (3), 197-215.
http://dx.doi.org/10.1207/s15327965pli1503_02
- Mayer, J. D. i Salovey, P. (1997). What is a emotional intelligence? U: P. Salovey i D.J. Sluyter (ur.), *Emotional development and emotional intelligence: Implications for educators* (str. 19-54). Basic Books.
- McCrae, R. R. i Costa, P.T. (1987). Validation of the five-factor model of personality. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 81-90.
<https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0022-3514.52.1.81>
- Mihić, I., Divljan, S., Stojić, O. i Avramov, N. (2011). *Vrtić kao baza emocionalne sigurnosti – jačanje kapaciteta za socioemocionalni razvoj deteta*. Zemun: Publik praktikum.

- Mikulincer, M. (1998). Adult attachment style and strategies of affect regulation – Working hypotheses and review of empirical findings. *Psychology*, 7, 33-48.
<https://doi.org/10.1037//0022-3514.75.2.420>
- Mikulincer, M. i Shaver, P. R. (2007). *Attachment in adulthood: Structure, Dynamics and Change*. New York: The Guilford Press.
- Mirjanić, L. i Milas, G. (2011). Uloga samopoštovanja u održavanju subjektivne dobrobiti u primjeni strategija suočavanja sa stresom. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 20 (3 (113)), 711-727.
- Molnar, J. (2012). *Rana privrženost i privrženost u prijateljskim i romantičnim odnosima*. Završni rad. Osijek: Sveučilište u Osijeku, Filozofski fakultet.
- Muris, P., Merckelbach, H., Otgaar, H. i Meijer, E. (2017). The malevolent side of human nature: A meta-analysis and critical review of the literature on the dark triad (narcissism, Machiavellianism, and psychopathy). *Perspectives on Psychological Science*, 12 (2), 183-204.
<https://doi.org/10.1177%2F1745691616666070>
- Nagler, U. K., Reiter, K. J., Furtner, M. R. i Rauthmann, J. F. (2014). Is there a “dark intelligence”? Emotional intelligence is used by dark personalities to emotionally manipulate others. *Personality and Individual Differences*, 65, 47-52.
<https://doi.org/10.1016/j.paid.2014.01.025>
- Nikić, G. i Travica, V. (2007). Afektivna vezanost i partnerski odnosi. Zbornik radova: Afektivno vezivanje (teorije, istraživanje, terapije); Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju Univerziteta u Beogradu, 133-148.
- O'Boyle, E. H., Jr., Forsyth, D. R., Banks, G. C. i McDaniel, M. A. (2012). A meta-analysis of the Dark Triad and work behavior: A social exchange perspective. *Journal of Applied Psychology*, 97(3), 557–579.
<https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/a0025679>
- Opat, N. (2017). *Taktike manipulacije u ljubavnim vezama, emocionalna inteligencija i privrženost ljubavnom partneru*. Diplomski rad. Zadar: Sveučilište u Zadru: Odjel za psihologiju.
- Orth, U., Robins, R. W. i Widaman, K. F. (2012). Life-span development of self-esteem and its effects on important life outcomes. *Journal of personality and social psychology*, 102 (6), 1271-1288.
<https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/a0025558>
- Orth, U. i Robins, R. W. (2014). The development of self-esteem. *Current directions in psychological science*, 23(5), 381-387.
<https://doi.org/10.1177%2F0963721414547414>

- Pardeller, S., Frajo-Apor, B., Kemmler, G., i Hofer, A. (2017). Emotional Intelligence and cognitive abilities—associations and sex differences. *Psychology, health & medicine*, 22(8), 1001-1010.
<https://doi.org/10.1080/13548506.2016.1255766>
- Paulhus, D. L. (1991). Measurement and control of response bias. U J. P. Robinson, P. R. Shaver. i L. S. Wrightsman (ur.), *Measures of social psychological attitudes, Vol. 1. Measures of personality and social psychological attitudes* (str. 17–59). Academic Press.
- Paulhus, D. L. (1998). Interpersonal and intrapsychic adaptiveness of trait selfenhancement: A mixed blessing? *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 1197 – 1208.
<https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0022-3514.74.5.1197>
- Pavlović, T. i Rajter, M. (2020). Razlike u odnosu osobnih vrijednosti i mračne trijade kod muškaraca i žena. *Drustvena Istrazivanja*, 29(3), 349-371.
<https://doi.org/10.5559/di.29.3.01>
- Petrides, K. V. (2010). An application of belief-importance theory with reference to the Big Five and trait emotional intelligence. *Social Behavior and Personality: an international journal*, 38(5), 697-709.
<http://dx.doi.org/10.2224/sbp.2010.38.5.697>
- Petrides, K. V., Vernon, P. A., Schermer, J. A. i Veselka, L. (2011). Trait emotional intelligence and the dark triad traits of personality. *Twin Research and Human Genetics*, 14(1), 35-41.
<http://dx.doi.org/10.1375/twin.14.1.35>
- Petrović, M. (2014). Prednosti i nedostaci online istraživanja. *Marketing*, 45, 63-74.
<https://doi.org/10.5937/markt1401063P>
- Petz, B. (1997). *Statistika za nematematičare*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Pongrac, J. (2017). *Uloga empatije i emocionalne inteligencije u objašnjenju zadovoljstva životom na uzorku odraslih ispitanika iz Hrvatske i Portugala*. Diplomski rad. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet.
- Raskin, R. i Terry, H. (1988). A principal-components analysis of the Narcissistic Personality Inventory and further evidence of its construct validity. *Journal of personality and social psychology*, 54(5), 890-902.
<https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0022-3514.54.5.890>
- Rholes, W.S., Simpson, J.A., & Stevens, J.G. (1998). Attachment orientations, Social Support, and Conflict Resolution in Close Relationships. U J.A. Simpson i W.S. Rholes (ur.), *Attachment Theory and Close Relationships* (str. 166-188). Guilford Press.
- Robbins, D. (2008). *Romantic attachment formation, satisfaction, commitment, and social support in early adulthood dating relationships*. Diplomski rad. Milwaukee: The University of Marquette.
- Rosenberg, M. (1965). *Society and the adolescent self-image*. Princeton University Press.

- Rushton, J. P., Bons, T. A., Hoor, Y-M, Ando, J., Irwin, P., Vernon, P. A., Petrides, K. V. i Barbaranelli, C. (2009). A general factor of personality from cross national twins and multi-trait multimethod data. *Twin Research and Human Genetics*, 12, 356–365.
<https://doi.org/10.1007/s10519-017-9885-8>
- Ružić, V. (2006). *Odnos dimenzija privrženosti i samootkrivanja u različitim vrstama bliskih veza u odrasloj dobi*. Diplomski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet.
- Salovey, P. i Mayer, J. D. (1990). Emotional Intelligence. *Imagination, Cognition and Personality*, 9, 185-211.
<https://doi.org/10.2190%2FDUGG-P24E-52WK-6CDG>
- Savard, C., Brassard, A., Lussier, Y. i Sabourin, S. (2015). Subclinical psychopathic traits and romantic attachment in community couples: A dyadic approach. *Personality and Individual Differences*, 72, 128-134.
<https://doi.org/10.1016/j.paid.2014.08.014>
- Scharfe, E. (2017). Sex differences in attachment. *Encyclopedia of Evolutionary Psychological Science*. Springer International Publishing.
https://doi.org/10.1007/978-3-319-16999-6_3592-1
- Schmidt, A. F. i Finan, C. (2018). Linear regression and the normality assumption. *Journal of clinical epidemiology*, 98, 146-151.
<https://doi.org/10.1016/j.jclinepi.2017.12.006>
- Shen, F., Liu, Y. i Brat, M. (2021). Attachment, Self-Esteem, and Psychological Distress: A Multiple-Mediator Model. *Professional Counselor*, 11(2), 129-142.
<http://dx.doi.org/10.15241/fs.11.2.129>
- Simpson, J. A. (1990). Influence of attachment styles on romantic relationships. *Journal of personality and social psychology*, 59(5), 971.
<https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0022-3514.59.5.971>
- Stenason, L. (2014). Implicit and explicit self-esteem in relation to the Dark Triad. *Western Undergraduate Psychology Journal*, 2(1).
- Steinberg, S. J., Davila, J. i Fincham, F. (2006). Adolescent marital expectations and romantic experiences: Associations with perceptions about parental conflict and adolescent attachment security. *Journal of Youth and Adolescence*, 35(3), 314-329.
- Svoboda, T. (2013). *Spolne razlike u agresivnosti, empatiji i emocionalnoj inteligenciji u studentskoj populaciji*. Diplomski rad. Osijek: Sveučilište u Osijeku, Filozofski fakultet.
- Takšić, V. (1998). *Validacija konstrukta emocionalne inteligencije*. Doktorska disertacija. Zagreb: Sveučilište u Zagreb, Filozofski fakultet.
- Takšić, V. (2002). Upitnici emocionalne inteligencije (kompetentnosti) UEK. U: Lacković Grgin, K., Proroković, A., Čubela, V. i Penezić, Z. (ur.), *Zbirka psihologijskih skala i upitnika* (str. 27-45). Filozofski fakultet u Zadru.

- Takšić, V., Mohorić, T. i Munjas, R. (2006). Emocionalna inteligencija: teorija, operacionalizacija, primjena i povezanost s pozitivnom psihologijom. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 15(4-5 (84-85)), 729-752.
- Thompson, R.A. (1999). Early attachment and later development. U J. Cassidy i P.R. Shaver (ur.), *Handbook of attachment: Theory, research and clinical applications* (str. 265-285). The Guilford press.
- Vargović, A. (2018). *Odnos emocionalne inteligencije, samopoštovanja i samohendikepiranja*. Diplomski rad. Osijek: Sveučilište u Osijeku, Filozofski fakultet.
- Vasta, R., Haith, M. H. i Miller, S. A. (2005). *Dječja psihologija–3. izdanje*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Vize, C. E., Lynam, D. R., Collison, K. L. i Miller, J. D. (2018). Differences among dark triad components: A meta-analytic investigation. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment*, 9 (2), 101.
<https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/per0000222>
- Walker, S. A., Double, K. S. i Birney, D. P. (2021). The complicated relationship between the dark triad and emotional intelligence: A systematic review. *Emotion Review*, 13(3), 257-274.
<https://psycnet.apa.org/doi/10.1177/17540739211014585>
- Weiss, B., Lavner, J. A. i Miller, J. D. (2018). Self-and partner-reported psychopathic traits' relations with couples' communication, marital satisfaction trajectories, and divorce in a longitudinal sample. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment*, 9(3), 239.
<https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/per0000233>
- Wertag, A., Vrselja, I., Tomić, T. (2011). Provjera konstruktne valjanosti Paulhusovog i Williamsovog (2002) upitnika Mračne trijade D3-27. U: V. Kolesarić (ur.). Program i sažeci priopćenja (str. 180). Poster prezentiran na 19. godišnjoj konferenciji hrvatskih psihologa, Osijek, 12-15.10.2011. Dostupno na: <https://bib.irb.hr/datoteka/537948.Poster-Osijek.pdf>
- Wertag, A. i Hanzec, I. (2013). Life satisfaction and gender differences in Dark Triad personality traits. *Savremeni trendovi u psihologiji 3, knjiga sažetaka*. Novi Sad: Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu (str. 256). Dostupno na: <https://www.bib.irb.hr/647169>
- Wilson, D. S., Near, D. i Miller, R. R. (1996). Machiavellianism: a synthesis of the evolutionary and psychological literatures. *Psychological Bulletin*, 119 (2), 285 – 299.
<https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0033-2909.119.2.285>
- Wollny, A., Jacobs, I. i Pabel, L. (2020). Trait emotional intelligence and relationship satisfaction: the mediating role of dyadic coping. *The Journal of Psychology*, 154(1), 75-93.
<https://doi.org/10.1080/00223980.2019.1661343>

Zeigler-Hill, V. Fulton, J.J. i McLemore, C. (2011). The role of unstable selfesteem in appraisal of romantic relationships. *Personality and individual differences*, 51(1), 51-56.
<http://dx.doi.org/10.1016/j.paid.2011.03.009>